

CONTRIBUȚII TOPONOMASTICE

1. APELATIVE TOPICE DERIVATE CU SUFIXE COLECTIVE ȘI LOCALE DELA NUME DE PLANTE.

Unul din cele mai bogate și mai interesante capitole ale toponomasticeii este alcătuit din numele provenite dela apelative referitoare la vegetație. Firește, nu totdeauna asemenea nume mai indică efectiv aspectul vegetal actual al locului. Timpul, omul și împrejurările mijlocesc neconținut modificări chiar și în configurația terenului; cu atât mai ușor produc schimbări în aria de răspândire a unor plante. În această situație numele topice reprezintă adeseori nu numai vestigii prețioase de ordin lingvistic, ci și indicații unice de natură economică și antropogeografică asupra unei regiuni. Într'adevăr, o comparație între aria de răspândire a numelor topice provenite dela apelative născute cu secole în urmă și între aceea a circulației actuale pe teren a acestor apelative ne convinge că aria de răspândire și aspectul formal al acestora din urmă s'a modificat, că regiuni care atestă anumite toponimice nu mai cunosc și apelativele corespunzătoare care le-au dat naștere. Se știe că, în general, fiecare regiune ce se prezintă ca o unitate geografică și socială omogenă se înfățișează cu o notă toponomastică particulară, în sensul că înregistrează de preferință anumite categorii de nume care predomină ca număr. În unele regiuni nota particulară a toponomasticeii o dă tocmai numărul mare și variat al numelor provenite dela numiri de plante, în altele categoria acestor nume e aproape absentă, sau, dacă se întâlnesc totuși, prezintă forme neuzitate, sau puțin obicinuie în alte regiuni.

Considerațiunile de mai sus ne-au determinat, atunci când am alcătuit, în cadrul Muzeului Limbii Române, *Chestionarul IV. Nume de loc și nume de persoană* (Cluj, 1930), să urmărim, prin intermediul numeroșilor corespondenți (invățători, preoți, studenți, elevi) dela țară, înregistrarea tesaurului nostru toponomastic alături și deodată cu apelative de tot felul existente în graiul popular.

Rezultatele bogate cuprinse în răspunsurile la acest Chestionar au fost utilizate până acuma numai în mică parte.¹⁾ Ele așteaptă încă la Muzeul nostru pe cercetătorul harnic și priceput care să le studieze în întregime.

În paginile de mai jos ne propunem să prezentăm numai materialul înregistrat de membrii corespondenți ca răspuns la întrebările nr. 109, 110 și 111 din Chestionar,²⁾ în care erau vizate apelativele — și natural și numele topice — cu sens colectiv-local, referitoare la floră. Materialul care ne stă la dispoziție cuprinde un mare număr de apelative³⁾ derivate cu sufixe colective și, straniu, foarte puține nume topice⁴⁾ cores-

1) Cf. Ștefan Pașca, *Nume de persoane și nume de animale în Țara Oltului*. Academia Română. Studii și Cercetări, XXVI. București 1930.

2) Iată cum am formulat întrebările la care trebuia să se răspundă:
109. Ce numire poartă un loc acoperit cu pădure de: a) *stejar*, b) *fag*, c) *brad*, d) *aluni*, e) *frasini*, f) *paltini*, g) *arini*, h) *răchiiți*, i) *sălcii*, j) *plopi*? Să se dea numele locurilor unde se găsesc în comună asemenea păduri!

110. Cum se numește un loc unde se găsesc mulți: a) *pruni*, b) *nuci*, c) *cireși*, d) *curpeni*, e) *rugi*, f) *rogoz*, g) *trestie*? Dați numele locurilor unde se găsește în comună fiecare din acestea!

111. Cum se numește un loc cultivat cu: a) *în*, b) *cânepă*, c) *grâu*, d) *vie*, e) *porumb* (*cucuruz*), f) *cartofi*? Dați numele locurilor din comună unde se cultivă fiecare din acestea!⁴⁾ Chestionarul IV, p. 11—12.

3) Ne pare rău că am limitat, acum 15 ani, investigația noastră numai asupra plantelor mai cunoscute și răspândite în toate regiunile și nu am cerut corespondenților indicații și asupra unor plante mai rare sau mai puțin cunoscute, ca *afină*, *cer*, *corn*, *dud* (*frăgar*), *leurdă*, *mesteacăn*, *orz*, *ovăz*, *papură*, *secară*, *sorb*, etc., etc.

4) Ar fi trebuit, desigur, să consultăm, în privința numelor topice, hărți militare care ne-ar fi furnizat un material mai bogat decât acela în-

punzătoare. Acest material va fi verificat și desigur întregit atunci când vor vedea lumina tiparului rezultatele cercetărilor pe teren ale autorilor Atlasului Linguistic Român.⁵⁾ Regretăm că în împrejurările de față n'am putut utiliza în cele de mai jos și acest din urmă material care cu siguranță ar corecta o parte din comunicările unor membri corespondenți ai Muzeului, căci e evident că nu toți aceștia au depus aceeași conștiință și aceeași pricepere în culegerea materialului de care ne folosim.

Cea dintâi constatare ce ni se impune în legătură cu materialul înregistrat este următoarea: există unele localități, sau chiar regiuni mai mici, în care graiul local nu cunoaște termeni topici speciali (ca *iniște*, *mălăină*, *mestecăniș*, *porumbiște*, *rugariu*, *trestărie*, etc.) care să exprime ideea unei colectivități de plante, sau locul unde se găsesc asemenea colectivități. Asupra acestui fapt, corespondenții ne atrag atențiunea în mod special (cf. 396⁶⁾), sau, dacă mulți nu fac acest lucru, se mulțumesc să nu dea nici un răspuns la întrebările formulate în Chestionar. În unele răspunsuri (cf. 29, 42, 394, 426, 592, etc.) ni se semnalează asemenea termeni numai în legătură cu anumite categorii de plante, din acele mai cunoscute în partea locului. E și natural, căci existența sau absența terminilor acestora în graiu e condiționată întâi de toate de caracterul vegetației locale: ar fi greșit să se caute într'o regiune de șes apelative ca *afiniș*, *brădet*, etc., pe care unii din localnici le-ar putea cunoaște numai din alte regiuni, ori din auzite, și ar fi de mirat dacă am întâlni într'o zonă de munte colective locale derivate dela nume de plante caracteristice zonelor

⁵⁾ Chestionarul mare alcătuit și folosit de d. E. Petrovici în anchetele pentru ALR. II cuprinde următoarele chestiuni care interesează problema de care ne ocupăm: 6382 *stejeriș*, 6384 *făget*, 6386 *brădet*, 6387 *ulmet*, 6388 *frăsinet*, 6389 *aluniș*, 6390 *sălcet*, 6393 *răchitiș*, 6394 *cărpeniș*, 6395 *păltiniș*, 6396 *mestecăniș*, 6398 *ariniște*, 6399 *cornet*.

⁶⁾ Numerotația cartografică are la bază pe aceea fixată în hărțile Atlasului Linguistic Român, întregită pentru localizarea unor puncte necercetate pentru anchetele Atlasului după necesitate, cu numere vecine din serie.

de șes. Este, pe de altă parte, demn de luat în seamă faptul că asemenea termeni expresivi lipsesc pe alocuri chiar din regiuni unde există o vegetație foarte variată, aceasta crescând sau cultivându-se în porțiuni distincte.

Această constatare o facem nu numai pentru regiunile de șes, lipsite de obicei de o prea mare varietate în ce privește vegetația — aceasta în dependență de uniformitatea terenului —, ci și pentru zonele care se disting printr'o configurație mai variată de teren și în consecință printr'o vegetație mai felurită. Cităm în această privință ca exemplu cazul pe care l-am remarcat în comuna Crișcior (jud. Hunedoara): graiul local de acolo nu cunoaște, în afară de *cucuruziște*, nici unul din seria, bogată în alte regiuni, de termeni topici colectiv-locali în legătură cu plantele, deși pe întinsul hotarului crește sau se cultivă o vegetație foarte variată, repartizată adesea în arii compacte (mai ales păduri de *carpen*, *fag*, *brad*, *arini*, etc.) și deși chiar în hotarul comunei se întâlnesc nume topice ca *Leurdiș*, *Cornet*. Se pare că în asemenea cazuri avem de a face cu o pauperizare mai recentă a graiului local, nume topice ca cele două de mai sus fiind mărturii că altădată și în regiune derivația cu sufixe colective era tot așa de vie pe cât e acuma în alte ținuturi.

În lipsa unor termeni speciali formați prin derivare cu sufixe colective-locale, graiul recurge pe alocuri la forme complinite. Ni se comunică astfel: *pădure de aluni*, s. *de alun* (20, 42, 49, 149), ∞ *de arini* s. *de arin* (66, 101, 113, 149, 740, etc.), ∞ *de brazi* s. (mai ales) *de brad* (42, 49, 66, 149, 262, 350, 571, etc.), ∞ *de cetină* (264), ∞ *de curpeni* (20), ∞ *de fag* (20, 42, 49, 66, 70, 101, 149, 262, 350, etc.), ∞ *de frasinii* (42, 49, 66, 113, 149, 356, 740, etc.), ∞ *de paltin* (66, 113, 149), ∞ *de răchiți* s. *de răchită* (20, 42, 49, 66, 113, 149, etc.), ∞ *de sălcii* s. *de sălci* (49, 66, 113, etc.), ∞ *de tufă* (740); *huci de tufă* s. *de arini* (350); *stuhăt de tufă* (356); *vână de trestie* (42); *livadă* (377), s. *ogradă* (113), s. *moșie* (68) *de pruni*, s. *de nuci*, s. *de cireși*; *loc* s. *ogor de in*, s. *de cânepă*, s. *de grâu* (740), ∞ *cu in* (350), s. *cu crumpiri* (42); *holdă* (175), s. *pământ* (356) *cu grâu*. Coexistența celor două forme, și de sin-

gular și de plural, ale atributului justifică numărul mare de dublete formale ale unor toponimice, ca *Bradul-Brazi*, *Car-pănul-Carpini*, *Cireșul-Cireși*, *Cornul-Corni*, *Fagul-Fagi*, *Ferica-Fericele*, *Frasinul-Frasini*, etc., etc., răspândite pe întreg teritoriul țării. Pentru explicarea unor nume ca *Mesteacăn*, *Gorânu*, *Răchita*, *Răgozul*, etc.⁷⁾ nu trebuie să pornim totdeauna dela sensul de singular al apelativului, deci nu dela imaginea unui singur *mesteacăn*, *gorun*, etc., care ar fi devenit distinctivul pentru o unitate topică, ci dela un sens colectiv: (*pădure de*) *mesteacăn* = *colectivitate de mesteceni* → *loc unde se găsește (în prevalență) mesteacăn*.

În cazuri nu prea dese graiurile locale se servesc pentru a exprima ideea despre care e vorba, de forma de plural a numelor de plante, mai ales a unor nume de plante: Astfel: *acață* (149), *arini* (394), *carpini* (91), *curpeni* (89, 175, 302, 426), *cireși* (89, 175, 236, 273, 426, etc.), *cucuruză* (42, 49, 89), *grâne* (42, 49, 782, etc.), *nuci* (175, 236, 302, 426), *răchiți* (350) *sălcii* (296, 302), etc., care, toate, au o vastă aplicare în toponomastică. Aceasta nu însemnează însă că în localitățile respective nu se cunosc derivatele cu sufixe colective. Un singur exemplu din cele multe pe care le-am putea înșira: alături de *răchiți*, *sălci*, *nuci*, *cireși*, *curpeni* se cunosc în aceeași localitate *goronet*, *făget*, *brădet*, *tufăt*, *frăpsânet*, etc., *cânepiști*, *mălăiști*, etc. (302).

Un indiciu prețios care ne demonstrează în mod neindoielnic că procedeul derivării su sufixe colective-locale dela nume de plante este pe alocuri în curs de dispariție avem în cazurile când ni se înregistrează din aceeași localitate dublete sau chiar triplete pentru exprimarea aceleiași noțiuni. Astfel: *pădure de aluni* alături de *aluniș*, *păd. de frasini* alături de *frăsînet* (20); *pruniște* — *hadă* (?) *de pruni* (49); *făget* — *păd. de fag* (110), *păd. de stejari*, *de brad*, *de frasin*, *păltini*, *arini* și („rar“) *stejeriș*, *brădet*, *păltinet* s. *păltiniș*, *ariniș*; *rogoaze-rogoziș*, *trestie-trestîș* (175), *păd. de fag*, *de brad*, *de*

⁷⁾ Cf. multe alte dublete de acest fel, la I Iordan, *Rumänische Toponomastik*. I. p. 18—33.

paltini, de *plopi*, dar și *făgar*, *brădet*, *păltinărie*, *plopiș* (236), etc. Este evident că în asemenea localități sufixele colective-locale, sau cel puțin unele din ele, și-au pierdut facultatea de nuanțare a sensului radicalului derivat, iar graiul local dibuește în căutarea unor alte forme, mai sugestive, care să exprime ideea de colectivitate. De altfel tot o insuficiență funcțională a sufixelor acestora poate justifica și puternica tendință ce se observă în unele graiuri locale de a substitui între ele sufixele în exemple ca: *aluniș-aluniște* (62), *ariniș-arinet*, *brădiș-brădet* (264), *cânepiște-cânepărie* (591), *crumpărie-crumperiște* (22), *curpeniș-curpenari* (856), *făgărie-făgină* (22), *frăsiniș-frăsinet* (264, 299, 387), *păltinet-păltiniș* (175), *plopiș-plopet-plopărie* (299), *plopăriș-plopiș* (556), *plopiș-plopăriște* (356), *prunărie-prunet* (110), *răchitiș-răchitărie* (299), *ruget-ruginiș* (846), etc.,⁸⁾ sau de a întări derivatul cu un sufix în plus: *baraboîște-baraboîștină* (264).

Avem convingerea că scăderea din circulație a acestei categorii de derivate se datorește unei influențe streine la noi. Fenomenul — cel puțin după răspunsurile la Chestionar — se întâlnește în Nordul și Estul Banatului, în câteva puncte din centrul și Nordul Transilvaniei și numai sporadic (571, 740) în alte părți, deci în regiuni unde se manifestă o influență unguerească mai remarcabilă.⁹⁾ Intr'adevăr în limba unguerească nu se cunoaște, ca în limbile slave de pildă, decât în foarte mică măsură derivația cu sufixe colective. Din cele trei sufixe de acest fel cunoscute în unguerește (*-ság*, *-ség*, *-zat*, *-zet* și *-s*)¹⁰⁾ niciunul nu are dela origine o funcțiune colectivă, aceasta câștigându-și-o ulterior¹¹⁾, și numai unul din ele (*-s*) derivă

⁸⁾ Uneori în aceeași localitate se întrebuintează paralel două sinonime derivate cu același sufix — sau cu sufixe diferite: *aluniș-tufiș* (236), *rugariu-murariu* (109), *goruniș-stejeret* (816), *aluniș(te)-tufari* (62). Pe alocuri unul din cele două sinonime nu e derivat: *acăță-acățărie* (149), *alunar-tufe* (110), *tufăt-aluni* (362).

⁹⁾ Prezența fenomenului în Posești-Prahova (740) se poate interpreta ca o influență a graiului transilvan.

¹⁰⁾ Cf. Dr. J. Szinnyei, *Ungarische Sprachlehre*, Berlin-Leipzig, Sammlung Göschen, 1912, p. 40.

¹¹⁾ Cf. Dr. Kis-Erős Ferenc, *A magyar nyelv rendszeresen vizsgálva* Budapest. 1915. d. 315.

dela nume de plante și are și o funcțiune locală. Nu ne interesează mai de aproape sufixul *-ság*, *-ség*, (corespunzător românescului *-ime*, cf. *huszár-ság* „husărime“, *pap-ság* „preoțime“, *cseléd-ség* „servitorime“), nici *-zat*, *-zet* (cf. *csillag-zat* „constelație“ derivat din *csillag* „stea“, *személy-zet* „personal“, derivat din *személy* „persoană“), căci formele derivate cu ele nu au legătură cu domeniul materialului topic de care ne ocupăm, dar zăbovim nițel asupra lui *-s*. Sufix adjectival la origine, având o funcțiune asemănătoare rom. *-os*, *-oasă* (cf. *hibás* „defectuos, căruia-i lipsește ceva“, derivat din *hiba* „defect, greșală, scădere“, *erős* „puternic“, derivat din *erő* „putere“, *vizes* „apătos, ud“, derivat din *víz* „apă“), a devenit, ca și sufixul românesc, substantival (cf. nt. *Aninoasa*, *Cărpinoasa*, *Brusturoasa*, *Teioasa* etc.¹²⁾ indicând pe posesorul unei calități caracteristice și apoi, în derivatele dela nume de plante, o colectivitate și locul unde se găsește o colectivitate de plante: *bükkfás* (< *bükk-fa* = „lemn de fag“) e corespondentul unguresc al rom. „făget“, alături de *bükkfaerdő* = pădure de fag, *cseresznyés* = cireșet, *diófás* s. *diófa-erdő* = nucet, *fenyves* s. *fenyűerdő* = brădet, cf. și pădure de brad, *fűzes* = răchitiș, cf. nt. *Răchitoasa*, *Răchitosul*¹³⁾, *jegenyés* s. *nyárfás* s. *nyárfaerdő* = plopiș, cf. și pădure de plop, nt. *Plopoasa*¹³⁾, *szilvás* s. *szilvákert* = prunet, cf. și *livadă de pruni*, *nádas* = trestiiș, etc. Nici în ungurește sufixul nu derivă apelative topice dela toate numele de plante, cum am văzut că se întâmplă, de altfel, și în românește. Astfel, pentru „frăsinet“ avem în ungurește numai *kőriserdő* (= pădure de frasin), pentru „păltiniș“ numai *platanerdő* (cf. pădure de paltin), pentru „ariniș“ numai *égerfaerdő* (cf. pădure de arini), etc. Lipsesc desăvârșit în ungurește derivatele cu un sufix, care să exprime pe rom. „iniște“ (= *lenföld*, cf. ogor de in), „cânepiște“ (= *kenderföld*), „porumbiște“ (= *málé* - s. *tengeriföld*). Sufixul ung. *-s* îl găsim împrumutat în românește în *trestiiș* (236), în loc de *trest(i)ș*, după ung. *nádas*. Analogiile între

¹²⁾ Multe asemenea nt. la Iordan, *Rum. Top.* p. 177—182.

¹³⁾ Iordan. *l. cit.* 181.

formele ungurești și cele românești atestate mai sus din unele regiuni transilvane ne vor convinge, credem, că scăderea din circulație a derivatelor colective-locale din limba noastră se datorește unei imitații a modelului unguresc de a exprima ideea de colectiv-local.

Față de regiunile unde derivația despre care vorbim e foarte productivă și sufixele în circulația locală destul de numeroase, remarcăm zone restrânse în care se manifestă o puternică tendință de uniformizare, prin întrebuițarea unui număr limitat de sufixe. Iată câteva exemple: (106) *-iște*, *-ariu*, *-et* (*goroniște*, *frăsiniște*, *pruniște*, *cânepiște*, *cucuruziște*, *compiriște*; *tufariu*, *răchitariu*, *sălcariu*, *curpenariu*, *rugariu*; *făget*, *brădet*); (302) *-et*, *-iște* (*goronet*, *făget*, *brădet*, *tufăt*, *frăpsănet*, *păltinet*, *arinet*, *plopăt*, *cărpinet*, *prunet*, *ruget*; *cânepiști*, *mălăiști*, *clompiști*); (387) *-iș* (*aluniș*, *ariniș*, *bradaniș*, *faganiș*, *păltiniș*, *stejariș*; (62, 91, 136, 137) *-iște* (*ariniște*, *aluniște*, *brădiște* s. *bradiște*, *cânepiște*, *curechiște*, *cucuruziște*, *curpeniște*, *făgiște* s. *fagiște*, *frăsiniște*, *goroniște*, *păltiniște*, *plopiște*, *pruniște*, *rugăște*, *sălciiște* s. *sălciniște*, etc.) sunt sufixe întrebuițate în unele localități în mod exclusiv, înlocuind pe toate celelalte.

Pentru a încheia constatările de ordin general pe care am crezut că era necesar să le facem în legătură cu materialul cules și comunicat de membrii corespondenți ai Muzeului, atragem atențiunea asupra numărului extrem de mic al toponimicelor înregistrate și provenite dela apelativele topice în circulația locală. Iată totalitatea cazurilor pe care le oferă răspunsurile la Chestionar: *Aluniș* (139), *Arinari* (66), *Curpeni* (264), *Cânepiște* (377), *Făget* (299, 362, 832), *Păltiniș* (362, 740), *Plopiști* (299), *Pruniște* (66), *Rogoază* (175, 377), *Ruget* (110), *Săcăriște* (68), *Sălcari* (86), *Socet* (110). Uneori numele topice apar derivate cu alt sufix decât acela al apelativului obicinuit în localitate: *Făget-făgiște* (273), *Nucet-nucime* (782). Numărul mic al exemplelor de analogii între toponimicele și între apelativele topice locale vii se datorește, credem, în mare măsură grabei cu care au lucrat corespondenții noștri. Prea

toponomastic, mulțumindu-se să ne dea numai câte câteva nume topice din localitate, din cele care li se păreau lor mai importante sau mai interesante.

* * *

Am atras mai sus atențiunea asupra unor cazuri când un apelativ topic poate avea în aceeași localitate două forme derivate cu sufixe diferite dela același radical. Pentru a ilustra măsura posibilității schimbului de sufixe în sistemul de derivație al colectivelor-locale pe terenul limbii noastre populare, expunem mai jos o parte a materialului, și adică pe acela asupra căruia avem informații mai amănunțite. Se va putea constata astfel cu ușurință circulația sufixelor în legătură cu diferitele nume de plante și extensiunea geografică a diverselor derivate cu un sufix dela același radical.

„alun“ : *pădure de alun(i)* 20, 42, 49, 149. Deriv. : *alun-ar* 109, 110, 362; *alun-et* „dacă face multe alune“ 264, 735, *alun-iș* 20, 29, 70, 86, 89, 102, 113, 114, și nt. 139, 175, 226, 249, 264, 270, 273, 281, 282, 296, 299, 371, 377, 383, 387, 393, 394, 550, 571, 748, 832; *alun-iște* 62, 91, 136.

„arin (arin)“ : *huci* (350) s. *zăvoiu* (113) s. *pădure de arin(i)* 66, 101, 149, 175, 236, 740; *arini* 264, 397. Deriv. : *arin-ari(u)* 66, 356; *arin-ărie* 22, *arinărie* 236; *arin-et*¹⁴⁾ 110, 264, 302, 546; *arin-iș* 68, 70, 89, 161, 175, 249, 264, 270, 273, 281, 296, 299, 371, 387, 571, 582, 832; *ari-niște* 62, 91, 102, 387.

„brad“ : *pădure de brad* 42, 49, 66, 175, 236, 262, 350, 371, ~ *de brazi* 149. Deriv. : *brăd-et* 20, 68, 70, 86, 89, 91, 106, 113, 114, 161, 175, 236, 264, 270, 281, 296, 299, 302, 356, 362, 371, 377, 546, 550, 740, 782, 808; *brăd-iș* 264, 550, 832, *brădiș* 394; *brad-aniș*¹⁵⁾ 387; *brăd-iște* 136, 273, *brădiște* (accentul?) 62.

¹⁴⁾ DA. s. v. citează (după HEM) sinonimul *crină* cu sensul de „pădure mică de arini“, din Muscel (cf. H. V 48, ap. DA. s. v.).

¹⁵⁾ Avem de a face cu rostirea dialectală a lui *ă* protonic ca *a* (fenomen cercetat de d. Ernst Gamillscheg, *Olttenische Mundarten*, Wien, 1919, § 25, I. Jordan, *Un fenomen fonetic românesc dialectal: ă neaccentuat > a*, în „Revista Filologică“ I, 1927, p. 116—154, după ce mai înainte fusese discutat de d. S. Pușcariu, în „Dacoromania“ II. p. 65 ș. u. și în *Études de lin-*

„cânepă“ : loc s. ogor de cânepă 740. Deriv. : *cânip-ărie*¹⁶⁾ 455, 591; *cânep-iș*¹⁷⁾ 803; *cânep-iște* 20, 22, 49, 66, 70, 101, 102, 106, 109, 110, 114, 136, 137, 236, 250, 252, 262, 299, 350, 356, 376, și nt. 377, 571, 782, 832, *cânipiște* 113, 394, 591, *cânechiște* 161, 175, *cânichiște* 426, *cânepiști* 139, 249, 282, 302, 383.¹⁸⁾

„cartof“.¹⁹⁾ Deriv. : *cartof-ărie* 455²⁰⁾, *crump-ărie* 22, *picoc-ărie* 161, 571, *picoc-ăriște* 356, *barabo-iște* 264, 362, *barabuliște* 371, 377, 383, 393, 394, *clompiști*²¹⁾, 302, *colompiște* 299, *compiriște*²²⁾ 106, *cromiriști* 110, *crumpe-iște* 113, 114, *crumpeiște* 22, *crumpiriște* 20, *grumbiște*²³⁾ 66, *grum-iște*²⁴⁾ 66; *barabo(i)-iștină* 264.

„cireș“ : *livadă cu (377) s. moșie (68) s. ogradă de cireși*

¹⁶⁾ Derivatul îi e cunoscut și DA. s. v. atât cu sensul de „loc semănat cu cânepă“, cât și cu acela, mai obicinuit în derivatele cu suf. -ărie, de „cânepă multă strânsă la un loc; loc unde se lucrează cânepă“.

¹⁷⁾ În localitate graiul oscilează în privința întrebuirii sufixelor colective locale, între -ărie, -iște (*porumbiște*) și -et (*inet* și nu *inărie*).

¹⁸⁾ Forma *cânepiștină* din Sălaj (cf. DA. s. v.) nu o găsim în comunicările corespondenților noștri.

¹⁹⁾ Tratăm la un loc toate sinonimele și noțiunile care de obicei se confundă. Pentru *cartof*, cf. DA.

²⁰⁾ DA. s. *cartof* atestă numai forma (mai apropiată de etimonul german) *cartofărie*. Tot DA. mai atestă și *crumpeiște*.

²¹⁾ Forma *clompiște* se reduce din punct de vedere fonetic la ung. *kolompér*, cu variantele *krompé*, *krumpi* (cf. Szinnyi J., *Magyar tájszótár*, I, Budapest, 1893, col. 1156), pentru care cf. rom. *crumpă*, *crumpe*.

²²⁾ Disimilare din *c(r)ompir*, ca și ung. *kompér* (ap. Szinnyi, l. cit.).

²³⁾ Nu cunosc cazuri de dispariție (prin asimilare ?) a lui *p* din grupul *mp*. Să fie oare un fenomen asemănător cu dispariția lui *d* din grupul *nd*? E greu de presupus, fiindcă în ultimul caz această dispariție prin asimilare a fost provocată de palatalizarea celor două dentale *nd'*: *unde* (s. *inde*) meri > *uñe* (s. *ine*) meri, sau prin fonetică sintactică: *uñde t'e duci*? > *uñ t'e duci*? — La B. — *Uñe*? etc. E greu să ne imaginăm că cei doi corespondenți, unul din jud. Arad și celălalt din Hunedoara, ar fi comis simultan aceeași eroare grafică în *cromiriște* și *grumiște*.

Formele transilv. cu *gr-* (cf. și în DA.) reflectă aspectul etimonului german, *Grundbirne*.

²⁴⁾ Radicalul *grumbă* (cu *b*) provine direct din forma germană și nu

113, nt. *Cireșu* : 94, *cerăși* 175, *cireși* 89, 236, 273, 302, 426. Deriv.: *cireș-ar* 546, 566; *cireș-ărie* 161; *cireș-et* 22, 299; *cireș-ie* 174; *cireș-iște* 270, 569; *cir-iște*²⁵⁾ 394.

„*curpen*“: *pădure* (?) *de curpeni* 20, *curpeni* 175, și nt. 264, 282, 302, 426. Deriv.: *curpen-ar(iu)* 106, 110, 566, 856; *halâng-ari* 66; *curpân-ărie* 273, *harbuz-ărie* 424; *curpen et* 68, 177, 782; *curpen-iș* 22, 102, 161, 175, 264, 740, 856, *curpiniș* 89, 270; *curpen-iște* 91.

„*fag*“: *păd. de fag* 20, 42, 49, 66, 70, 101, 110, 149, 175, 236, 262, 350, 740. Deriv.: *fag-ar* 236; *fag-ărie* 22, 550; *fag-et* 106, 110, 113, 161, 175, 264, 270, nt. 273, 281, 282, 296, și nt. 299, 302, 356, și nt. 362, 371, 571, 782, și nt. 832, *făgăt* 102, 382²⁶⁾, *făgete* 68²⁷⁾; *făg-ină* 22; *făg-iș* 546, 735, 808 (cf. și DA. s. v.); *făg-aniș*²⁸⁾ 387; *făg-ăriș* 550; *făg-iște* 136, 249, 273, *făgiște*²⁹⁾ 62, 89, 560.

„*frasin*“: *păd. de frasini* 20, 42, 113, 149, 175, 740, ~ *de frăsâni* 356, ~ *de fracșâne* 66, ~ *de frasnuc* 42, ~ *de frasnici* 49³⁰⁾, nt. *Frasini* 571, *Valea-Frasinului* 270. Deriv.: *frăsin-ărie* 236, *frasinărie* 22; *frăsin-et* 387, 782, *frăsânet* 264, 299, 362, *frăp-sânet* 302, *frăptânet* 29, *fraxinet* 68³¹⁾; *frăsin-iș* 170, 174, 175, 273, 299, 387, 546, 550, 808, *frasiniș* 371, 550, *frăsâniș* 264, *frasanish* („rar“) 38; *frăsin-iște* 91, 106, 136, 270, *frăsâniște* 109, *frăsâniște* 102, 270.

²⁵⁾ Interesant caz de hoptologie, *cir(eș)iște*. Sau, poate, o eroare de înregistrare a corespondentului?

²⁶⁾ Trecerea *-et* > *-ăt* se explică aci prin analogie cu *cerăt*, *plopăt*, *pomăt*, *zmeurăt*, unde e justificată foneticeste (cf. I. Iordan, *Rum. Top.* 154).

²⁷⁾ Formă de plural dela *făget* (alături de *făgeturi*).

²⁸⁾ Cf. mai sus, *bradaniș*.

²⁹⁾ Cf. mai sus, *bradiș* (nota). Din păcate corespondenții n’au notat locul accentului tonic. Dacă în cazul de față accentul cade pe întâia silabă, așa cum bănuim, atunci derivatul a fost atras de forme ca *păjiște*, *glodiște*, *văriște*, etc., în care sufixul e neaccentuat. G. Pascu (*Suf. rom.* p. 250—252) se îndoește asupra locului accentului tonic în *pruniște*, *iniște*, *cosiriște*, etc.

³⁰⁾ Forma *frasnuc* e cu totul stranie. Să fie o eroare grafică a cores-

„gorun“: *păd. de gorun* (s. *goron*) 20, 101, 117. Deriv.: *goron-et* 296, 302, nt. 832; *gorun-iș* 816, *goroniș* 249, 273, 832; *goron-iște* 66, 68, 106, 109, 110, 136, 281, și nt 299.

„grâu“: *loc* (70, 101) s. *ogor* (740) s. *holdă* cu s. *de grâu* (175); *grâne* 42, 49, 782. Deriv.: *grân-ar*³²⁾ 236; *grân-ărie*³²⁾ 808; *grân-ațe* 302; *grânețe*³³⁾ 299; *grân-et* 803; *grân-iște* 22, 89; *griește*³⁴⁾ 426.

„in“: *loc cu* (350) s. *ogor de in* 740. Deriv.: *in-ărie* 591, *inării* 455; *Păr. In-ațelor* 281; *in-ație* 250, 252; *in-et* 803; *in-eț* 270; *in-iște*³⁵⁾ 161, 264, 371, 377, 571, 782; *in-ichiște* 426; *in-ierșițe*³⁶⁾ 22; *in-uliște* 68; *in-iță* 273, *inițe* 282.

„nuc“: *livadă cu* (377) s. *moșie* (68) s. *ogradă de nuci* (113); *nuci* 175, 236, 302, 426. Deriv. *nuc-ărie* 161, 174, 273; *nuc-et* 264, 270, 299, nt. 782, *nucăt*³⁷⁾ 22; *nuc-ime* 782; *nuc-iște* 89.

„paltin“: *păd. de paltin* (s. *paltini*) 66, 113, 149, 175, 236. Deriv.: *păltin-ărie* 236; *păltin-et* 20, 70, 175, 302; *păltin-iș* 22, 102, 161, 175, 270, 273, 362, 377, 383, 386, și nt. 740, *păltiniș* 550 *paltiniș* 68, 356, 387; *păltin-iște* 91.

„plop“: *zăvoiu* (113) s. *pădure de plopi* 49, 66, 101, 175, 236. Deriv.: *plop-ărie* 22, 299, 377; *plop-et* 299, *plopăt* 302, 362; *plop-iș* 20, 68, 106, 161, 236, 249, 264, 273, 281, 282, 299, 356, 371, 383, 386, 571, 740, 808, 856; *plop-ăriș* 856; *plop-iște* 62, 66, 89, 91, nt. *Plopiști* 299, 832; *plop-ăriște* 356.

„porumb“³⁸⁾: *cucurudză* 42, 49. Derivate: *mălă(i)-ină* 236, „după ce s'a cules cucuruzul“ 273, 299, 356, 832; *cucuruz-iște* 22, 101, 106, 136, *cucuruzăște* 70, „numai după ce s'au tăiat

³²⁾ Derivatul are obicinuit o funcțiune locală: „loc în care se păstrează grânele“ (DA. s. v.); în cazul nostru „loc unde sunt semădate grânele“.

³³⁾ Plur. lui *grâneată* (cf. și *fânețe-fânețe*).

³⁴⁾ Formă (suspectă) neatestată încă.

³⁵⁾ După DA. s. v., *iniște* (în Bucovina) e „locul unde a fost semănată cânepă și in“.

³⁶⁾ Formă suspectă.

³⁷⁾ Cf. mai sus, *făgăt*.

paiele, altfel, cucuruz³⁹⁾ 102, 109, 113, *mălăiște* nt. 91, 262, 264, 302, 362, *păpușoiște* 377, 571, *papășoiște* 394, *pașșoiște* 394, *poșșoiști* 333; *porumbiște* 20, 371, 592, 740, 782, 803; *cucuruz-aștină* 139, 252.

„prun“: *hadă* (49) s. *livadă* (37i) s. *ogradă de pruni* (113); *pruni* 175. Deriv.: *prun-ărie* 110, 149, 161, 174, 175, 236, 273, 550, 808, *perjărie* 424, 426; *prun-et* 22, 110, 270, 299, 302, 782; *prun-iș* 175, 371, 386, 918; *prun-iște* 49, 62, 66, 68, 70, 86, 89, 91, 117, 136, 137, 139, 250⁴⁰⁾, 252, 832; *prun-iniște* 296.

„răchită“: *pădure de răchită* (42, 49, 66, 175) s. *de răchiți* 20, 149, 236; *tufiș de răchiți* 113; *răchiți* și nt. 299, 302, 350, 377, 740. Deriv.: *răchit-ar* 110, *răchitariu* 106, *răchitari* 89, 356; *răchit-ărie* 22, 236, 299; *răchit-iș* 174, 299, 371, 550, *răchitici*⁴¹⁾ 244; *răchițiș* 161, *răcițăș* 264; *răch-iște*⁴²⁾ 91.

„rogoz“: *rogoz* 42, 117, 302, *rogoaze* și nt. 175, și nt. 377, 394. Deriv.: *rogoz-ărie* 22, 299, 550; *rogoz-aștină* 236, 250, 252, 273; *rogoz-iș* 175; *rogoz-iște* 89, 161, 270, *rogo-iște*⁴³⁾ 270.

„rug“: *ruți* 740. Deriv.: *rug-ari* 66, nt. *La Rugari* 70, *rugariu* 106; *murariu* 109; *rug-ărie* 161, 377; *rug-et* 20, 22, 68, și nt. 110, 273, 252, 302, 846; *rug-ină* 299; *rug-ime* 782; *rug-iș* 170, 546, 808; *mur-iș* 175; *rug-ăriș* 856; *rug-iniș* 569, 846; *rug-iște* 250.

„salcie“: *pădure de salcii* (49, 175, 236) s. *de sălci* (66), *zăvoiu de sălci* 113; *săl i* 296, 302. Deriv.: *sălc-ar* 68, *sălcari* 66, și nt. 86, 106; *sălc-ărie* 244, *sălcărie* 22, *sălci-erie* 149, 236; *sălc-et* 270; *sălc-iș* 174, 252, 546, *sălciș* 161, 175, *sălciș* 89, 299, *sălc-iniș* 174, 386, 558; *sălci-iște* 62; *sălc-iniște* 91.

³⁹⁾ „Loc unde se cultivă sau a fost cultivat cucuruz“, „locul de unde s'au tăiat tulleii s. cotorul“. DA. s. v.

⁴⁰⁾ „Locul unde cresc pruni mulți, dar neplantați“.

⁴¹⁾ Cf. și dubletul *clocoticiu* — *clocotiș*.

⁴²⁾ Haplogologie din *răchitiște* (pron *răk'it'iște*).

⁴³⁾ Trezirea *z > j* se explică prin apropiere de *rogojină* (< bulg. *rogozina*), căci în forma redată de corespondent (cu *ğ*) avem un hiperur-

„stejar“ : *pădure de stejar* (s. *stejari*) 42,⁴⁴) 47,⁴⁴) 101, 117, 149, 175, 236, 262, 350, 356⁴⁵), *stejari* 394⁴⁶). Deriv.: *stejăr-et* 170, 558, *stejeret* 782, 816, *stânjeret* 329; *stejăr-ie* 550, *stă-jărie* 22, 376; *stejăr-ime* 113; *stejăr-iș* 102, 377, *stejeriș* 70, 86, 89, 175, 270, 782, *stăjăriș* 264; *stejăr-iște* 299, 371, *steja-răște* 569.

„trestie“ : *vână de trestie* 42; *trestie* 117, 175, 252. Deriv. *trest-ărie* 22, 174; *tresti-aș* 236; *tresti-iș* 273, 299, 569, 782; *trestiș* 110, 161, 175, 264, *trestișe*⁴⁷) 89.

„tufă“ (= adesea „alun“): *huciu* (350) s. *stuhăt* s. *pădure* (740) *de tufă* (356); *tufe* 66, 110. Deriv.: *tuf-ari(u)* 62, 68, 106, 109; *tuf-ărie* 137; *tuf-et* 270, *tufăt* 302, 362; *tuf-iș* 270, *pădure de tufiș* 66.

Ar fi desigur greșit să se creadă că toate sufixele pe care le întâlnim în derivatele de mai sus au o valoare funcțională egală. E adevărat că în unele cazuri se poate înlocui un sufix cu altul, fără ca prin această substituție să se altereze sensibil în conștiința lingvistică a unui Român înțelesul noului derivat: *arinet*⁴⁸) = *ariniș*,⁴⁸) *făsinet* = *frăsiniș*, *păltinet* = *păltiniș*; *ariniș* = *ariniște*, *brădiș* = *brădiște*, etc. Numărul acestor sufixe sinonime — sinonime numai în derivatele dela anumite nume de plante — este însă redus. De obicei fiecare sufix are o funcțiune autonomă pe care i-o impune în mare măsură și înțelesul radicalului derivat. Astfel, dacă li se atribuie unor derivate ca *aluniște*, *frăsiniște*, *păltiniște*, etc., un înțeles local și colectiv în același timp, faptul se explică prin influența analogică pe care a exercitat-o asupra sufixului *-iște* — de obicei cu o funcțiune locală — sufixul *-et* sau *-iș*, care

⁴⁴) Cuvântul apare sub forma *străjari*.

⁴⁵) Forma *stăjar*.

⁴⁶) Contaminat, în graiul lucrătorilor la tăierea pădurilor, cu *stânjen*.

⁴⁷) Formă de plural.

⁴⁸) G. Pascu (*Sufixele românești*, București, Acad. Română, 1916, p. 32) nu atribuie sufixului *-et* decât o funcțiune colectivă; după dânsul (p. 353) numai derivatele cu suf. *-iș* indică locul unde se găsește o colectivitate de plante.

în derivatele dela numele de plante respective (*alunet-aluniș, frăsinet-frăsiniș, păltinet-păltiniș*) au o valoare dublă, colectivă și locală.

Uneori același sufix în derivate dela nume de plante diferite nu prezintă o valoare funcțională constantă. Dacă în *alunet, brădet, făget, plopăt, prunet, etc.*, suf. *-et* are valoarea obicinuită, colectivă și locală, în derivatele *inet, grânet* preva-lează ideea de colectivitate.

Pentru a defini valoarea funcțională cât mai exactă a sufixelor pe care le cuprind apelativele topice dela nume de plante, trebuie să ținem seama de modul cum se înfățișează pe teren diferitele colectivități de plante dela al căror nume derivă aceste apelative. Vom fi nevoiți deci să avem în vedere ne-conținut gruparea pe categorii pe care am făcut-o în cuprinsul celor trei întrebări din chestionar. Dacă răspunsurile comunicate la chestiunile 109 și 110 prezintă sufixe cu funcțiuni identice, sau aproape identice, cele înregistrate la chestiunea 111 atestă în general sufixe cu o funcțiune diferită, în derivate indicând locul pe care se găsește o plantație (suf. *-iște*), sau rămășițe dintr'o plantație (cf. Pascu, *Suf.* p. 250). Ultima chestiune ne-a furnizat deci un material cuprinzând sufixe mai ales locale. Pentru a imprima și nota colectivă unor derivate comunicate la ultima chestiune, corespondenții ne dau forma de plural: *cânepiști, clompiști, etc.* (= holde plantate cu cânepă, etc.) Firește, ceace afirmăm aci privește numai în linii generale materialul înregistrat. Sufixe caracteristice unor derivate colective sau locale referitoare la una din cele trei categorii de plante se întrebuițează și la formarea de derivate dela nume de plante din celelalte două categorii. Un exemplu tipic în această privință ne oferă soarta norocoasă a sufixului *-iște*, la origine local, și, cum am văzut mai sus, limitat la început la derivarea dela nume de anumite categorii de plante și care azi derivă dela nume de plante din oricare categorie, devenind astfel unul din cele mai productive sufixe românești locale-colective. Având o funcțiune originară inrudită, sufixul *-is* se bucură de asemenea de mare vitalitate în domeniul

vechiului sufix *-et*, care cu o aparentă singură excepție⁴⁹⁾ își păstrează — alături de funcțiunea colectivă (locală) — facultatea de a deriva numai dela nume de plante cuprinse în categoria chestiunilor 109 și 110 din Chestionar.

-áriu. Funcțiunea mai mult locală decât colectivă — de cele mai multe ori numai locală — a sufixului a luat naștere pe terenul limbii noastre, din aceea în care el exprimă „recipientul“, ca de ex. *blidariu* „dulap de blide“ (ANON. CAR.), „cuier unde se pun vasele de bucătărie“ (ȘEZ. VII 185, ap. Pascu, *Suf.* 84)⁵⁰⁾ Este curios faptul că în monografia altfel atât de bogată a dlui Pascu derivatele cu acest sufix dela nume de plante lipsesc aproape cu desăvârșire. Singurul exemplu de acest fel pe care-l citează este *feregar* (cf. și *ferigar*),⁵¹⁾ loc unde crește multă *feregă*, (în Banat) „regiune (?) acoperită cu *ferigă*“ (ap. DA. s. v.), înșirat în seria derivatelor care indică „locul unde este conținut primitivul“ (Pascu, *l. cit.*), alături de *cuibar*, *grohotar*, etc. Dar *feregar*, alături de *hălbădicariu* ‘ingrămădire de vreascuri’ (< *hălbădic* „vreasc“, ib.) exprimă în același timp și colectivitatea și locul unde se găsește ea, încât aceste două forme trebuiau înregistrate mai curând alături de „colectivele“ *broscar*, *brotăcar*.⁵¹⁾ Este adevărat că nuanța colectivă de sens i-o imprimă derivatului nu atâta sufixul, cât natura intimă a noțiunii exprimată de radical. Astfel, dacă în *grohotar* ‘loc unde sânt ingrămădite multe pietre’ (ib.), mai exact ‘locul unde petrișul rezultat din stâncile fărâmițite prin rostogolire la vale e ingrămădit ici-colo pe povârnișul munților’ (< *grohot*), în *bercar(iu)* 89 (< *berc* = în Munții Apuseni „ingrămădire de vreascuri aduse de apă“, „desiș de rugi,

⁴⁹⁾ Este cazul formelor *grânet*, *inet* care însemnează totuși „holde semănite cu grâne s. cu in“.

⁵⁰⁾ *Suf. lat. -arium* în funcțiune locală s'a păstrat și în alte limbi romanice cum se știe, cf. Meyer-Lübke, *Romanische Formenlehre*, Leipzig, 1894, § 468 și G. Giuglea, „*Coincidence et concordances entre le roumain et les autres langues romanes*, III, în „*Langue et Littérature*“ II— 1943, p. 57—64. Pentru funcțiunea lui în limba latină, cf. Stolz-Schmalz, *Lateinische Grammatik*, ed. V, München, 1928, p. 211—212.

⁵¹⁾ În schimb nu avea ce căuta în seria „colectivelor“ *hăleșar* (ibid.)

spini, curpeni, etc., în care nu poți pătrunde”), în nt. *Cremă-nariu* (deal și părau) 68 (< *cremene*), în *smidariu* „loc cu *smidă*” 91, în *târșariu* „pădure mică” (propriu zis „lăstărișul dintr’o tăetură mai recentă”) 106, nt. *Țârțariu* 91 (< *țârfă* „nisip mărunț”), etc. sufixul are o funcțiune exclusiv locală. În schimb el exprimă și ideea de colectivitate în derivate ca *alunar*⁵²⁾, *arinar(iu)*, *cireșar*⁵³⁾, *curpenar(iu)*, *făgar*, *grânar*⁵⁴⁾, *halângar*,⁵⁵⁾ *murariu* 109 (< *mur*), *răchitar(iu)*, *rugar(iu)*, *sălcar(iu)* (< *salcă*) și *tufari(u)* citate mai sus⁵⁶⁾ apoi în *butucar* „loc despădurit, loc cu *butuci*”⁵⁷⁾ 68, *ceținari* „pădure de cețină”⁵⁸⁾ 264, nt. *Leurdariu* 68 (< *leurdă*), nt. *Urzicari* (< *urzică*) din Călnic-Alba. La Iordan (*l. cit.* 211) găsim un nt. *Măzărar*⁵⁹⁾.

-ărie. Sufix cu funcțiune în egală măsură colectivă și locală în unele derivate, rezultat din contaminarea între *-ar(iu)*

⁵²⁾ Redusa întrebuințare a lui *alunar* (< *alun*) — atestat cu sens colectiv-local și de DA s. v. — se datorește omonimiei cu *alunar* (< *alună*) (cf. DA. s. v.), unde sufixul are altă funcțiune. Pentru funcțiunile multiple ale sufixului, cf. Pascu, *l. cit.* 79–93 și Al. Graur, *Nom d’agent et adjectif en roumain*, Paris, 1929, p. 66 68, 90 91.

⁵³⁾ Tot omonimia cu *cireșar* (< *cireșă*) a stânjenit și răspândirea derivatului în care funcțiunea sufixului e colectivă-locală.

⁵⁴⁾ *Grânar* are aici sensul de „locul unde se găsesc holdele de grâu. grânele”, sens necunoscut dicționarilor noastre.

⁵⁵⁾ DA. s. *halângă* dă derivatului sensul special de „paviți sau pruni prea încurcați”.

⁵⁶⁾ Formelor a căror răspândire geografică am arătat-o mai sus nu le mai indicăm locul de unde se atestă.

⁵⁷⁾ Forma *butucar* ne era cunoscută din Bucovina (cf. DA. s. *butuc*), dar numai ca nomen agentis.

⁵⁸⁾ Singurul derivat colectiv-local dela *cețină* care se cunoștea până acuma era *ceținiș* = pădure tânără de brad (în Munții Apuseni), cf. DA. s. v.

⁵⁹⁾ D. Iordan (*l. cit.*) explică numele topic *Măzăraru* (din Argeș) dela apelativul *măzărar*, numele unei insecte „Ersenkäfer (Bruchus pisi)”, deci „gărgărița de mazăre” (cf. Sim. Fl. Marian, *Insectele în limba, credințele și obiceiurile Românilor*, Buc. 1903, p. 84, cf. și *Jahresbericht* XII, p. 129). În nordul Transilvaniei derivatul corespunzător ca sens lui *măzărar*, „loc semănat cu mazăre” (dela care provine nt.), este *măzăriște* s. *măzăriștină*

și *-ie*, este din cele mai productive în formarea prin derivare a apelativelor topice, fără ca, totuși, să alcătuiască în vreo regiune o arie lingvistică unitară. Derivatele cu acest sufix ne oferă într'adevăr un mare număr de apelative topice provenite dela nume de plante — *prunărie* este, cum am văzut, cel mai răspândit, deși sporadic și el —, dar aceste apelative nu se oglindesc aproape deloc și în toponomastică. Numele topice provenite dela asemenea apelative lipsesc la noi aproape cu desăvârșire, ceea ce e un indiciu că fuziunea completă a celor două sufixe — în *-ărie* ca sufix autonom — este de dată relativ recentă și numai în derivate dela numele unor anumite categorii de plante. Într'adevăr nu putem să nu ne îndoim adesea dacă unele forme în *-ărie* sunt derivate cu acest sufix, sau dacă ele rezultă din forme ca cele citate mai sus, în *-ar(in)*, prin adăugarea ulterioară a sufixului *-ie*. Cu una din aceste două posibilități am putea să avem de a face în forme ca *aninărie*, *arinărie*, *cireșărie*, *crumpărie* (cf. *crumpă* și *crumpen*), *curpărie*, *făgărie*, *grânărie*, *răchitărie*, *rugărie*, *sălcărie*, *tufărie*, apoi în *acațărie*⁶⁰) 149 (< *acaț* = „salcâm“), *harbu-zărie*, *frăsinărie*, *nucărie*⁶¹) *păltinărie*, *plopărie*, *perjărie*⁶²), *prunărie*, *rogozărie*, *sălcierie* (< *salcie*), *trestărie*. În *cânepărie* (*cânipărie*), *cartofărie*,⁶³) *dujerie* 894 (< *duji* < *duzi*, plur. lui *dud*), *inărie*, *piciocărie*, *stuhărie*⁶⁴) 394, 424, 426, (< *stuh*) avem însă cu siguranță derivate directe cu sufixul *-ărie*. Toate acestea au un înțeles local. Funcțiunea primitivă a sufixului în derivatele de acest fel era cea locală. Ulterior numai, prin derivarea dela nume de plante ca *arin*, *cireș*, *curpen*, *fag*, etc., după analogia derivatelor dela aceleași radicale cu

⁶⁰) Menținerea lui *a* (neaccentuat) din *acațărie* se explică prin influența lui *acăț*.

⁶¹) Cunoaștem un derivat *nucărie* (< *nucă*) = „mulțime mare de nuci (fructe)“.

⁶²) Pascu (*Suf.* 186) greșit derivă forma din *perjă*. Radicalul este *perj* = prun. A. Scriban (*Dicționarul limbii românești*, Iași, 1939) ne dă sensul „mare număr de perji“.

⁶³) Data recentă a derivatului, ca de altfel a radicalului însuși, o dovedește menținerea lui *a* neaccentuat netrecut la *ă*.

⁶⁴) Scriban (*Dicț.* ...) ne indică sensul: „desic de stofă trestie“.

sufixe prevalent colective (ca de ex. *-et*, *-iș*), formele în *-ărie*, au început să aibă și o nuanță de sens colectivă. Așa se explică de ce în localitățile din care ni se comunică derivate cu suf. *-ărie*, formele în *-et* sau în *-iș* sunt destul de rar întrebuințate și numai în derivarea dela puține nume de plante.

Ni se semnalează (o singură dată, fără să ni se indice accentul tonic) forma *salcarie*, care prezintă fonetismul $\grave{a} > a$ și nu un derivat cu un sufix *-ărie*.⁶⁵⁾

-eăță. Sufix cu funcțiune locală, întrebuințat rar și numai în derivate dela *grâu* și *in*. Il găsim în forma de plural, *grânețe* (dela sing. *grâneăță*)⁶⁶⁾ și *grânețe* (dela sing. *grâneăț*)⁶⁷⁾. După analogia acestuia din urmă, avem apelativul *inaț*, în nt. *Păr. Inațelor*, iar după modelul lui *fâneț* (pentru *fâneăț*)⁶⁸⁾ cunoscut alături de *fâneăță* (poate analogic, după *verdeăță*, *negureăță*), a rezultat forma *ineț* (spre deosebire de *ineață* care are un sens cu totul deosebit, cf. DA. s. v.). Din două puncte vecine ni se relatează, cum am văzut mai sus, *inație* care prezintă, probabil, o rostire dialectală, *inație* pentru *inațe* — formă de plur. alături de *inață*, (cf. totuși nt. *Inață*, în Feleac⁶⁹⁾ — și nu schimb de sufix, cum avem în *iniță* (*inițe*).

-ét. Este cel mai caracteristic sufix colectiv-local românesc, atestat în apelative topice derivate dela nume de arbori și într'un mult mai mare număr de nume topice. Nu este însă, azi, și cel mai productiv. Din contră, el apare productiv și nu

⁶⁵⁾ Alte derivate cu *-ărie* în funcțiune locală; cf. Pascu, *Suf.* 183 și 184; în funcțiune colectivă, 56, 185—186.

⁶⁶⁾ După DA. s. v. pentru explicarea formei *grâneăță* trebuie să o pornim dela lat. **granicia*, plur, lui **granicium*.

⁶⁷⁾ DA. și CDDE 764 presupun ca etimon o formă *granaceus*, -a -rum, căci numai aceasta justifică și arom. și megl. *gârnaț*, -ă „de grâu”. Cf. și Capidan, *Meglenoromânii*. I. l. p. 146.

⁶⁸⁾ După DA. forma *fâneț* rezultă din lat. **fenicium*, cu plur, **fenicia* de unde *fâneăță*, în opoziție cu Giuglea care (în „Lingue et Littérature”, II, 37—38) consideră aceste forme ca secundare (ultima în analogie cu *verdeăță*).

prea constant numai în derivate dela a n u m i t e nume de arbori, mai ales în derivate dela *brad*, *fag* și *frasin*; și aici însă în concurență cu *-iș* sau cu *-iște* care se generalizează în paguba lui *-et*. Comparând extensiunea geografică a sufixului din toate derivatele care-l atestă ne dăm seama imediat că el e viu, în apelativele topice, numai în regiunile deluroase și muntoase, și mai ales, cum e și natural, în zonele mai păduroase. Răspândirea și frecvența lui e mult mai întinsă însă dacă ținem seama și de numele topice rezultate din apelative de acest fel. Această constatare ⁷⁰⁾ ne arată că circulația actuală a sufixului *-et* e în scădere, pretutindeni. Într'adevăr, după cât am putut constata pe baza materialului inegal și incomplet ce ne stă la dispoziție, ariile actuale de răspândire a sufixului în apelative se prezintă în forme de insule, izolate una de alta. Chiar în cuprinsul acestor insule se găsesc la rândul lor goluri în care se remarcă prezența altor sufixe cu o funcțiune identică. Pentruca să ne dăm seama și mai bine despre felul cum acest sufix moștenit iese încet-încet din circulație, reproducem, la întâmplare, din comunicările cele mai complete, câteva indicații: în punctul 20 (Feneș-Banat), din 15 forme derivate dela diferite nume de plante, numai 3 cuprind sufixul *-et*: *brădet*, *paltinet* și *ruget*; în punctul 89 (Stejar-Arad, regiune păduroasă!) din 20 de apelative diferite numai *brădet* cuprinde sufixul nostru; în punctul 106 (Curechiu-Hunedoara, regiune muntoasă și păduroasă) din 14 apelative se atestă numai două (*făget* și *brădet*, cf. și nt. *Cornet*). Cam aceeași situație o arată și răspunsurile din punctele 161 (Șoarș-Făgăraș), din 371 (Câmpulung-Bucovina), 550 (Siliștea-Neamțu), etc. Insuficiența funcțională a lui *-et* o arată mai ales cazurile când în două localități învecinate un același apelativ apare derivat cu sufixe diferite. Am citat mai sus (p. 65) câteva exemple de derivate dela același radical, existente în aceeași localitate, care confirmă și mai mult afirmația noastră.

O imagine mai clară asupra răspândirii și asupra

⁷⁰⁾ Cf. I. Iordan, *Rum. Top.* p. 153 s. v., unde ni se dă o listă bogată

vitalității actuale a sufixului *-et* vom avea numai după ce se vor publica în întregime rezultatele obținute cu anchetele pe teren în vederea ALR. Până atunci ne mulțumim să expunem aci materialul (în mare parte cunoscut) de care dispunem: *alunet*⁷¹⁾, *arinet*, *brădet*, *cărpinet* 86 sau *cărpenet* 302, *ceret* 86, nt. *Cerăt* 299, cf. și nt. *Ceratoaia* „deal acoperit cu stejari⁷²⁾ 89, nt. *Cornet* 106, 299, nt. *Cornete* (plur.) 66, nt. *Dosu Corneșilor*⁷³⁾ 66, *curpenet*, *făget* (*făgăt*), *frăsinet* (*frăpsănet*, *frăpțănet*, etc.), *goronet*, *nucet* (*nucăt*), *păltinet*, *plopăt*, *pomăt* 264, *prunet*, *ruget*, *sălcet*, *socet*, și nt. 110, nt. *Socet* 264, *stejăret* (*stejeret*, *stânjeret*), *tufet* (*tufăt*). Prin analogie cu acestea avem și *grânet*, *inet*.⁷⁴⁾ Puține alte exemple și la Pascu (*Suf.* 32). Sufixul e cunoscut, dar e puțin productiv, și la Aromâni⁷⁵⁾ și la Megleniți.⁷⁶⁾

-ie. Sufix colectiv local, întrebuințat, după informația pe care o avem, numai în trei derivate, atestate fiecare din câte un punct izolat: *cireșie*, *stejărie* (*stăjărie*), iar după analogia acestora, prin schimb de sufix, *-éiu* cu *-ie*, *ceretie* „pădure mică” 106, din *cereteiu* = tufiș (în Bucovina, cf. DA. s. v.). Cunoscut și la Aromâni⁷⁷⁾ cu aceeași funcțiune, nu poate fi despărțit de slav. *-ije* (*-ĭje*): *borje* „pinet” (< *bor*, „pin”),

⁷¹⁾ E relativ rar atestat, fiindcă e omonim cu *alunet* (< *alună*) = mulțime de *alune*” Cf. mai sus, s. „alun”, observația corespondentului.

⁷²⁾ Indicația corespondentului este explicabilă, căci „cerul” se confundă adesea cu „stejarul”.

⁷³⁾ Totuși, după dicționare, pluralul ar fi numai în *-uri*. În Oltenia și Banat *cornet* are și sensul de „deal pietros, acoperit cu mărăcini” (cf. Scriban, *Dict.* s. v.).

⁷⁴⁾ Nici una din aceste două forme nu ne era cunoscută.

⁷⁵⁾ Th. Capidan, *Aromânii. Dialectul aromân*. Acad. Rom., Studii și Cercetări, XX, Buc. 1932, p. 515.

⁷⁶⁾ Atestat la Megleniți în *brădet* „locul unde au fost brazi”, azi numai ca nt. (Th. Capidan, *Meglenoromânii I. Istoria și graiul lor*. Acad. Rom., Studii și Cercetări, VII, Buc. 1925, p. 189 și Al. Rosetti, *Istoria limbii române*. I. București, 1938, p. 121).

⁷⁷⁾ Cf. Capidan, *Aromânii*, p. 516 îl explică din grecește, ca și Pascu,

brijește „ulmet“ (< *brijest*), *kamenje* „grohotiș“ (< *kamen*), etc.⁷⁸⁾

-ime. Sufixul cu funcțiune colectivă, ca și în dialectul meglent, e atestat numai sporadic, din nord-vestul Munteniei și din Țara Hațegului, în derivate ca *nucime*, *rugime* și *stejărimie*. Avem de a face cu o urmă a colectivului *-ame* (< lat. *-a men*) — cunoscut în Banat, Oltenia și la Aromâni⁷⁹⁾ — substituit cu *-ime* (< lat. *-i men*), formă mai generală la noi, indicând însă o colectivitate de ființe⁸⁰⁾ cași *-ame* în regiunile amintite.⁸¹⁾

-ină. Sufix colectiv-local, cunoscut și în dialectelor sud-dunărene,⁸²⁾ deci vechiu la noi, și atestat în *făgină*, *mălăină*⁸³⁾, *miriștină*, 273, *rugină* 299 (< rug). Il întâlnim apoi în combinație cu sufixul sinonim *-iște*, în forma compusă *-iștină* (și *-ăștină*): *baraboiștină*,⁸⁴⁾ *cucuruzaștină*,⁸⁵⁾ *rogozaștină*,⁸⁶⁾ fără ca aceste derivate să-și modifice sensul.

-iș. Foarte frecvent sufix colectiv-local, întrebuințat — în concurență cu *-et*, — la derivarea apelativelor dela nume de arbori: *Afiniș* 106, *aluniș*, *ariniș*, *cărpeniș*⁸⁷⁾ 14^v, *cărpiniș* 386, nt. 356, *carpiniș* 394, nt. *Copăciș* 302, *curpeniș*,⁸⁸⁾ (*cur-*

⁷⁸⁾ Cf. A. Leskien, *Grammatik der serbo-kroatischen Sprache*, I. Heidelberg, 1914, § 515; același în *Gramm. der altbulg. Sprache*, Heidelberg, 1919, § 71 și Wondrák, *Vergl. slavische Gramm.* I, Göttingen, 1924, p. 510.

⁷⁹⁾ În arom. *alunami*, *frăpsinami*, *prunami*, etc. Pascu, *Suf.* 16.

⁸⁰⁾ După Pascu (*Suf.* 142), indică „locul unde se găsește o plantație“, iar după Th. Capidan (*Meglenoromâni, I. Istoria și graiul lor*. Buc. 1925, p. 190) are numai o funcțiune colectivă.

⁸¹⁾ Cf. Pascu, *Suf.* 15.

⁸²⁾ Ibid. 206-112, Th. Capidan, *Arom.* 516, același, *Meglenorom.* 190, Al. Rosetti, *Istoria limbii române*, III, p. 77.

⁸³⁾ Inregistrat și de DA. s. v. (manuscris!)

⁸⁴⁾ Cf. și *cânepiștină*, *curechiștină*, *mălăiștină*, în DA. s. v.

⁸⁵⁾ Cf. și DA. s. v.

⁸⁶⁾ Nu ne putem explica tecerea *-iștină* > *-ăștină*.

⁸⁷⁾ Cunoscut cu sensul de „pădurice de (sau partea din pădure plină cu) carpeni mici și deși, deșiș de carpeni (tineri)“. DA. s. *carpen*.

⁸⁸⁾ Sensul cunoscut: „deșiș prin care abia poți trece din cauza mlađișor ce cresc în toate direcțiile“. DA. s. *carpen*.

piniș), *goruniș*, *mestecăniș* 264, nt. 362, *păltiniș*, *pălținiș*,⁸⁹⁾ *plopiș*, *răchitiș* (*răchițiș*)⁹⁰⁾, *stejăriș* (*stejeriș*, *stăjăriș*), *tufiș*, sau dela numele altor plante care cresc în colectivitate, ca în *muriș* (< mur) 175, *păpuriș* 376, 592, *rugiș*, *smeuriș* 270, (< smeur), *trestiiș* (*trestiiș*). O funcțiune mai mult locală are sufixul în *cânepiș*. După analogia acestora de mai sus, sufixul *-iș* a înlăturat pe alocuri pe *-et* în derivate ca: *brădiș*, *făgiș*, *frăsiniș*, *pruniș*.

Sunt în special interesante formele analogice care cuprind acest productiv sufix: după analogia lui *mestecăniș* — rostit probabil *mestecaniș* —, avem *bradaniș*, *faganiș*. De asemenea, după analogia lui *stejăriș*, sau prin schimbul celui de al doilea element (*-ie*) al sufixului compus *-ărie*, cu *-iș*, au rezultat *făgăriș*, *plopăriș*, *rugăriș*, *stuhăriș* 102, iar după modelul lui *ariniș*, *cărpiniș*, *frăsiniș*, *păltiniș*, etc. s'au format *ruginiș*, *sălciniș*. Toate aceste pseudosufixe, *-aniș*, *-ăriș* și *-iniș*, sunt atestate numai sporadic.⁹¹⁾

-iște (-iște).⁹²⁾ Este fără îndoială sufixul care se bucură de o răspândire și de o frecvență din ce în ce mai mare, pretutindeni. În unele puncte (ca de ex. 91, 109, 136) este singurul sufix colectiv local în us, după informația ce o aveam. Cunoscut și frecvent și la Aromâni⁹³⁾ și la Megleniți⁹⁴⁾, avea la

⁸⁹⁾ Derivat dintr'o formă de plural, analogică, *păltini* (cași în *pieptini*, regional, dela sing. *pieptine*, cf. S. Pușcariu, *Études de linguistique roumain*, Cluj-București, 1937, p. 277).

⁹⁰⁾ Derivat dela forma de plural, *răchiti*.

⁹¹⁾ Numeroase alte apelative derivate în *-iș* se găsesc înregistrate de Pascu (*Suf.* 353—354), iar o listă lungă de nume topice de același fel, la Iordan (*Rum. Topon.* 156—162).— Găsim și la Pascu (*l. cit.* 353) un derivat analogic: *tuferiș* (după *stejeriș*), pe care dânsul îl derivă însă din *tufar*.

⁹²⁾ Am arătat mai sus, că, din nenorocire, corespondenții noștri n'au indicat locul accentului tonic al cuvântului. Din pricina aceasta nu putem avea siguranța dacă se accentuează *baraboiște*, *grăniște*, *iniște*, *orziște*, *trifoiște*, *bradiște*, *fagiște*, *pruniște*, etc., sau *baraboiște*, *grăniște*, *iniște*, *orziște*, *trifoiște*, *brădiște*, *făgiște*, *pruniște*, etc. Cf. și mai sus, p. 10 nota 2.

⁹³⁾ Cf. Th. Capidan, *Arom.* 517.

⁹⁴⁾ Idem, *Magl.* 101.

început — ca și slav. *-iște* din care provine — funcțiune locală. Această funcțiune o are și azi, căci de obicei indică „locul pe care se află o plantație“ sau „locul cu rămășițe dintr'o plantație“⁹⁵). Iată asemenea apelative derivate: *baraboiște, barabuliște, cânepiște, clompiște, colompiriște, cromiriște, crumpeniște (crumperiște, crumpiriște), cucuruziște, curechiște* 13, 139, (*curechiști* 66), *grumbiște, grumiște grâniște, iniște, mălăiște, orziște, păpușoiște (papășoiște, pașșoiște, popșoiști), porumbiște, săcăriște (și nt.)* 68, *trafoiște (= trifoiște)* 132, toate însemnând deci „locul unde se găsește sau unde a fost plantația“ indicată de radical. După analogia acestora, s'au format și *ciucălăiște* 542, *curpeniște, lujăriște* 136, *rogoziște, rugiște* 250, *tuleiște* 137, 250, 832. Prin extensiune, dela toate acestea, avem apoi și derivate dela nume de arbori: *aluniște, ariniște, brădiște (bradiște, accentul?), cireșiște (ciriște)*⁹⁶, *făgiște, (fagiște, accentul?), frăsiniște, goroniște, nuciște, răchiște (< răchitiște), păltiniște, plopiște, pruniște, sălciiște, (salciște, accentul?), stejăriște (stejarăște, accentul?)* în care se implică și o nuanță de sens colectivă, alături de cea locală.⁹⁷)

Vitalitatea sufixului a produs și de data aceasta fenomene de analogie: după modelul lui *crumpeniște, lujăriște, săcăriște, stejăriște* s'au format *piciocăriște, plopăriște* și *pomăriște* 101, dacă nu cumva avem de a face și aci cu un schimb al celui de al doilea element al compusului (-*ăr*)-*ie* (cf. *piciocărie, plopărie*) cu (-*ăr*)-*iște*. După analogia lui *cânichiște (= cânepiște)* a rezultat forma *inchiște*, iar după *barabuliște* avem *inuliște*. Interesante sunt *pruniniște* și *sălciniște*, formate supt influența lui *crumpiniște* (cf. *crumpă* și *crumpenă*), alături de *aluniște, ariniște, frăsiniște, păltiniște, etc.*⁹⁸)

⁹⁵) Pascu, *Suf.* 250—251.

⁹⁶) Cf. nota 25.

⁹⁷) O asemenea nuanță de sens colectivă au primit mai pe urmă și forme ca *ciucălăiște, curpeniște, lujăriște, etc.*

⁹⁸) Și alte exemple se găsesc la Pascu (*Suf.* 250—251, 252), iar multe nume termină surprinzător același sufix la Leordeni, *Rev. Top.* 189, 187.

2. CEVA DESPRE SUFIXUL *-AT, -ATĂ* ÎN TOPONOMASTICA NOASTRĂ

În importanța sa lucrare de toponomastică românească, d. Iorgu Iordan⁹⁹⁾ a atras atențiunea asupra unei categorii de nume locale de origine adjectivală derivate su sufixul *-at, -ată* (*l. cit.* p. 174—177). Distingând din șirul acestora grupul „extrem de interesant” al derivatelor dela nume de plante, ca *Brusturata, Ceratul, Conduratul, Corneata, Lăpușata, Păltinata*, etc., citează alături de ele și altele, identice ca semnificație primitivă, dela nume de insecte, păsări, animale, ca de ex. *Albinata, Cocorata, Ursați*,¹⁰⁰⁾ sau chiar dela alte nume comune, ca de ex. *Căsata* (< casă). Toate acestea au la ori-

⁹⁸⁾ Iorgu Iordan, *Rumänische Toponomastik*, Teil I, Bonn-Leipzig, 1924, Teil II—III, *ibid.* 1926.

¹⁰⁰⁾ După d. Iordan (*l. cit.* 177) nt. *Ursați*, cu diminutivul *Ursăței* (din Gorj), ar deriva din *urs*, resp. din **ursat* în înțeles primitiv de „(loc) cu (mulți) urși”. Înclinăm totuși să credem că ne găsim în fața unui nume local provenit dela o poreclă dată locuitorilor, ca și în cazul toponimicelor *Adunați, Afumați, Afurisiți*, etc. Sensul primitiv al numelui topic era acela de *ursiți* (< *ursi* „a meni soarta cuiva”, despre ursitoare), atestat și sub forma *ursat*. Într’adevăr, verbul *a ursi* e atestat și încă des, și sub forma *a ursa*. Iată câteva exemple: *Prin jafti poporul înțelege un fel de insect urit... trimis de vrăjitori sa să intre în donița cu apă, ca, când va bea cei din casă, să intre în ei și atunci cel ursat moare.* (Dâmbovița). H. IV. 77 (cf. abrevierile în DA.). *Să te duci din vad în vad, Din sat în sat, Până unde o fi scrisa și orânda* (curăturia) *ursat.* (Vâlcea). MAT. FOLC. 688. *Ursita mea de ursători ursată...* (Mehedinți). *ib.* 692. *Să cătați ursitul meu Ce mi-i dela Dumnezeu, Ce-i de Dumnezeu ursat, De buni oameni indemnat.* (Storojineț). MARIAN, V. 22. *Eu nu leg parul, Ci-mi leg ursitul, De trei ursite ursat Și de Dumnezeu dată.* (Rădăuți) *id.* SERB. I., 124. *Sufletul omului... se duce la locul unde e ursat.* (Dolj). GOROVEI, CR. 313. *E ursată toată casa să-i ducă [balaurului] pe fiecă zi un copil, să-l mănânce.* (Mehedinți). RĂDULESCU-CODIN, L. 18. *Așa suntem noi ursați, să ne mănânce lupul.* (Muscel). *id.* 63; cf. și PAMFILE, DUȘM. 1b (din Dolj), N. G. TISFU, B. 316 (din Buzău), CIAUȘANU, V. (din Vâlcea), etc. Astfel aria de răspândire a formei *ursa* e mai mare decât aceea precizată de TDRG: Oltenia și Transilvania (?) și decât aceea fixată de d. Iordan (cf. „Bul. Inst. de Filologie Al Philippide”, II—1935, p. 63): Transilvania, Oltenia și Muntenia, căci se găsește și în Bucovina. În Moldova (și în Transilvania, după cât știm) se cunoaște numai forma *ursi*. În Moldova e cu-

gine sensul de loc unde se găsește din abundență lucrul exprimat de radical, „locul acoperit cu . . . s. bogat în . . .”. Având în vedere acest sens, gândul ne duce imediat la seria mai săracă de altfel, dar apropiată și ca formă, a derivatelor în -it, -ită (-it, -ită), ca de ex. *Bojorîta, Brăditul, Cornitul, Gornitul* (< bujor, brad, corn, goron) pe care d. Iordan le tratează totuși deosebit¹⁰¹), considerându-le rezultate din presupuse forme participiale, **bojorît, *brădit, etc.*, în sens de „acoperit cu . . .”. Impreună cu derivatele dela nume de plante, vietăți, etc., discută în schimb formațiunile cu același sufix, dar cu semnificație deosebită — căci -at(a) nu mai indică de astădată „locul” unde se găsește ceva din belșug, ci „aspectul” caracteristic al locului — : *Adâncata (Adâncatul), Căciulata (Căciulatul), Cernata (Cernatul), Fundata, Glâmbocata, Gurguiata (Gurguiatul), Ostratul, ș. a.*, derivate din adjective sau din substantive și foarte apropiate ca înțeles primitiv de *Ascuțita, Cernitul, Negrita, Scobita, ș. a.*, provenite din participiul trecut adjectival. Nici N. Drăganu,¹⁰²) care a adunat din documente și din alte izvoare referitoare la diferite regiuni și a îmbogățit lista unor asemenea formațiuni topice, nu făcea o distincție între ele după funcțiunea sufixului: alături de *Ceratul (l. cit. p. 106, nota 2)* și de *Păltinata (p. 480)*, dânsul menționa, fără să explice mai de aproape: *Detunata, Fundata, Picuiata; Pâr-lita, Pojorîta, Sărata, Tunata, Vișorita ș. a.*, sau chiar alte toponimice identice ca formă, dar provenite în toponomastică dela porecle sau dela nume de persoane sau dela nume de animale: *Bălțata, Căiata, Cercelatu, Lupatul, Mușata, ș. a. (ib.).*

Socotim că pentru a lămuri funcțiunea semantică originară a elementelor din care au provenit numele topice ca cele de mai sus și pentru a preciza valoarea sufixului -at(a), e necesar să se examineze întreagă (sau aproape toată) seria

¹⁰¹) G. Pascu, *Sufixe românești*, p. 180 citează ca derivate „colective” cu sufixul -it formele *căpřit* „turmă de capre” și (din Mold.) *tinerit* = tineret.

¹⁰²) N. Drăganu, *România în veacurile IX—XIV pe baza toponimiei și a onomasticii*. Academia Română. Studii și Cercetări, XXI. București, 1933.

derivatelor din această categorie pe care le atestă toponomastica noastră și pe care le cunoaștem deocamdată.

* * *

Se știe că în românește sufixul -at(ă) rezultă în cea mai mare parte a cazurilor din terminațiunea participiului trecut latin al verbelor de conjugarea I, -at u s¹⁰³. Încă în limba latină (în special în latina vulgară) sufixul și-a lărgit sfera funcțională, devenind și denominal (cf. *barbatus* < barba, *coronatus* < corona, *dentatus*, < dens, etc.),¹⁰⁴ menținându-și această facultate derivativă — și încă pe o scară întinsă — în limba română (cf. *buzat*, *urechiat*, *ciumat*, etc.), ca și în celelalte limbi romanice¹⁰⁵). Numele topice dela noi cuprind, de asemenea, în unele cazuri, și un sufix adjectival slav, -at ū, ne-productiv azi în românește¹⁰⁶, dar viu în limbile slave, (cf. srb. *bradat* „bărbos“ < *brada* „barbă“, *glavat* „cu capul mare“ < *glava* „cap“, *kosat* „cu părul lung“ < *kosa*¹⁰⁷), cf. (v.) bulg. *krilat* „cu aripi“ < *krilo* „aripă“¹⁰⁸) și binecunoscut în toponomastica și în antroponomastica slavă, (cf. nt. srb. *Grūmovata*, *Grūmovatica* < *grum ū* „fruticetum“, rut. *Bahnovate* < *bagn o* „palus“, *Mochnate* < *m ū ch ū* „muscus“, etc.¹⁰⁹), nume de persoană: bulg. *Crūnat* < *č r ū n ū* „negru“, cf. rom. *Cernat*; srb. *Mijat*, *Milat*, *Rogat*, *Vujat*, etc.¹¹⁰) *Bulat* (și în rom.), *Jurat*, etc., și în derivate cu sufixul compus: *Buratovic*, *Si-*

¹⁰³) Cf. Karl Löwe, *Die Adjektivsuffixe im Dakorumänischen*, în „Jahresbericht“, XXV.I—XXVIII, p. 22—26.

¹⁰⁴) Cf. Stolz-Schmalz, *Lat. Grammatik*, ed. V, München, 1928, p. 227—228.

¹⁰⁵) W. Meyer-Lübke, *Grammatik der rom. Sprachen*, II, § 476.

¹⁰⁶) Se pare totuși că s'au format pe teren lingvistic românesc nt. derivate *Glâmbocata* < v. bulg. *glŭbokŭ*, nt. sl. **Glŭboka* (Iordan, 176 și Petrovici, în „Dacoromania“, X, 235), cf. și forma nt. *Glâmbo(a)ca*, după analogia nt. *Adânce-Adâncata*; apoi *Ostratul* < bulg. *ost(ŭ)rŭ* „ascuțit“ (Iordan, 176), alături de nt. *Ostra*, după modelul nt. *Ascuțita*.

¹⁰⁷) Cf. A. Leskien, *Grammatik der serbo-kroat. Sprache*, I, § 524.

¹⁰⁸) Idem, *Gramm. der altbulg. Sprache*, Heidelberg, 1919, p. 93.

¹⁰⁹) Cf. Fr. Miklosich, *Die Bildung der slavischen Personen- und Ortsnamen*. Heidelberg, 1927, p. 211,

matavic, Vukatic ș. a.¹¹¹⁾. Identitatea de formă și asemănarea între funcțiunea sufixului nostru moștenit -at, -ată și a celui slav -atŭ, ambele adjectivale și denominative, îngreuiază puțința de a le distinge în cazul multor nume proprii dela noi. Singurul criteriu mai sigur de a identifica sufixul slav ni-l oferă numai cazurile în care avem de a face cu un radical slavon neatestat în graiul nostru comun, deci numai în derivatele împrumutate aidoma din limbile slave: *Cernata, Cernatul, Cernați* (Iordan, 175)¹¹²⁾ < bulg. *črŭnat, Chiscovata* (Iordan, 175), < bulg. *kiska* < *kyta* etc.¹¹³⁾.

* * *

Este remarcabil în toponomastica noastră numărul toponimicelor rezultate din forma participiului trecut în funcțiune adjectivală. Cele mai multe sunt la origine calitative topice propriuzise, referitoare la însușirea solului, la poziția, la configurația, sau la aspectul topic caracteristic al locului (sau al apei). Astfel de toponimice sunt: *Arsa, Arsul, Arsele* (Iordan, 35) < *ars*, -ă (despre o pădure nimicită prin foc s. și despre un munte, o coastă, etc.), *Tăcuta* (Iordan, 117) < *tăcut*, -ă (despre o vale, etc.), sau altele, mai numeroase, provenite dela verbe de conjugarea a IV-a: *Ascușitul* (deal, Costăchescu, *Doc. Bogdan*, 114) 364)¹¹⁵⁾, *Ascușita* (Iordan, 35) < *ascușit*, -ă (despre un pisc, o stâncă), *Cernitul* (ib. 224) < *cernit*, -ă (despre un pârâu s. despre un lac), † *Clădită-mare*, ∞ *mică* (munte, cf. Costăchescu, *Doc. Bogdan*, 391,

¹¹¹⁾ Cf. Maretić, în „Rad“, LXXXII, p. 95, ap. Drăganu, *l. cit.* 480, nota 1.

¹¹²⁾ Numelor topice pe care le înregistrează lucrarea d-lui Iordan nu le mai indicăm județul în care se găsesc.

¹¹³⁾ Evident, nu pot intra aci în discuție numele topice provenite dela nume de persoane slave, devenite nume topice, ca: *Bălata* (Hunedoara), *Călata* (Drăganu, *l. cit.* 434), *Galata* (ib. 280—281), *Molovata* (Orhei) < *malŭ parvus*, etc.

¹¹⁴⁾ M. Costăchescu, *Doc. moldovenești dela Bogdan Voevod* (1504--1517), București, 1940.

¹¹⁵⁾ M. Costăchescu, *Doc. moldovenești înainte de Ștefan cel Mare* vol. I, Iași, 1931, vol. II, Iași 1932 va fi prescurtat: Costăchescu. *Doc. mold*

395), † *Impușita* (fântână și vale în jud. Covurlui, cf. I. Bogdan, *Doc. lui Ștefan cel Mare*, II. 39–40), † *Fântâna-impușită* (Costăchescu, *Doc. Bogdan*, 42), *Impușitul* (Iordan, 38) < impușit, -ă, *Negrîta* (ib. 132) < în negrit, -ă (despre o vale s. despre o stâncă), *Neștiuta* (ib. 116) < neștiut, -ă (despre o vale), *Pârlita*, *Pârlitul* < pârlit, -ă (despre o coastă s. despre un munte), *Pojorîta*, *Pojârîta* (cf. „Balkan-Archiv” I, 26), *Pojerîta*, (o vale, a. 1481, 1495, cf. Bogdan, *l. cit.* I 255, II 59), *Pojor(i)ta* (în Făgăraș) < *pojărit, -ă < *pojări < pojar „foc” (Iordan, 127), cf. Arsa, *Pârlita*; *Scobita* (ib. 39) < scobit, -ă (despre o coastă sau despre o stâncă), *Viforîta* (ib. 280), etc.

Iată acum și forme provenite dela verbe de conj. I: *Afânata* (Vaslui) < afânat, -ă = (mai ales despre sol, în opoziție cu „îndesat”) ‘rar în structură, puțin compact, puțin îndesat’ (DA. s. afâna(t)); deci: ‘terenul fărâmișos în care sapa, plugul, etc. intră ușor’; *Alțatul* < (în) alțat, -ă, în rostire dialectală (în) alțat, -ă (Iordan, 132); *Căcata*, numele unei văi < căcat, -ă (ib. 183), în înțeles de „(vale) aproape totdeauna turbure, (vale) care când plouă cât de puțin se turbură în brun deschis”; *Cârligata* (Iordan, 176) < (în) cârligat, -ă (despre vale, cărare, etc., cf. DA s. v.); *Cucuietu* (Putna) < cucuiat, -ă (= cocoșat); *Detunata*, numele cunoscutului munte, cu povârnișurile abrupte, din Munții Apuseni și *Tunata* (nt. atestat din sec. XIII în regiunea Somogy, în Ungaria, cf. Drăganu, *l. cit.* 135) < (*de) tunat, -ă (< lat. (de)tono, -are „donner”) ¹¹⁶⁾, cf. și nt. *Trăsnita* (despre o stâncă); *Fundata* (Iordan, 176; și în jud. Brașov, numită odinoară *Afundata*, cf. *Răsp. la Chestionarul IV/272*) ¹¹⁷⁾ < afundat, -ă (după Iordan, 37: (în) fundat, -ă, cu sensul primitiv de „așezat în fundul unei depresiuni, în susul sau la izvoarele unei văi”, cf. și nt. *Fundoaia*), *Gurguiata*, *Gurguiatul* (Iordan, 176)

¹¹⁶⁾ Cf. Gustav Kisch, *Siebenbürgen im Lichte der Sprache*, în „Archiv des Vereines für siebenb. Landeskunde”, XLIV N. F., Sibiu, 1929, p. 65 și Drăganu, *l. cit.*

¹¹⁷⁾ Răspunsurile la *Chestionarul IV* (Nume de loc și nume de per-

< gurguiat, -ă (cf. DA. s. gurguiu); *Inșiratele*, numele colectiv a trei coline vecine, așezate în rând, una după alta, în Ialomița, (ap. Iordan, 37) < înșirat, -ă; *Râmata* (Vâlcea) < râmă, -ă (< râmă, despre porci¹¹⁸⁾); *Luminata*, moșie, pârâu (cf. Costăchescu, *Doc. mold.*, Indicele) < lumnat, -ă (despre o poiană s. despre o vale, cf. *luminiș*); *Rățezatu* (Hunedoara) < rătezat, -ă (despre un munte cu vârful plan); *Săpata* (Dolj) < săpat, -ă, *Sărata* < sărat, -ă (despre o apă sau despre o regiune), *Surpatele* (Iordan, 17) < surpat, -ă (despre un mal, despre o coastă, despre o stâncă, etc.), *Turbatu* (Vlașca), *Turbata*; pârâu, moșie, (cf. Costăchescu, *Doc. mold.* I, 16, 18, 124), *Măn. Turbatului* (id., *Doc. Bogdan*, 32) < turbat, -ă (despre un pârâu vijelios, tumultuos; sau nt. e luat după un nume de persoană).

Nu putem să nu atragem aci atențiunea și asupra numărului mare de nume topice provenite dela nume de persoană rezultate din aceeași formațiune primitivă participială. Într'adevăr e mai probabil că în nume topice ca de ex. *Chișata* (Iordan, 234)¹¹⁹⁾ *Chișcata* (ib. 126)¹²⁰⁾ *Fermecatul*, (ib. 88), *Nădușita* (Soroca), † *Podobitul* (sat, cf. Costăchescu, *Doc. mold.* II, 569), *Rătăcitul* (Iordan 117) † *Spărietul* („unde a fost sat“, Costăchescu, *Doc. mold.* II, 171) și *Ursita* (Iași), avem de a face la origine cu niște calificative devenite porecle sau supranume personale și nu cu niște calificative topice.

Mai interesante decât acestea sunt însă numele care apar supt forma de plural: alături de *Aleși*, *Fripți*, *Osebiți*, *Smulți* (Iordan 114—116), se găsesc nume de localități ca *Adunați* (ibid. 115), *Afumați* (ib. 114), *Afurisiți* (ib.), *Atârnați* (Buzău, Dolj, Mehedinți, Prahova, Romanți, Tecuci, Teleorman), *Ciumați* (ibid. 89, 269) < ciumat (< ciumă), resp. ciumat, -ă

¹¹⁸⁾ S'ar putea totuși să avem de a face cu un derivat dela un supranume personal, căci găsim tot în jud. Vâlcea, nt. *Râmăști*.

¹¹⁹⁾ În ce privește nt. *Chișata*, cf. numele de plantă *chișa-cânelui*, atestat totuși numai din jud. Teleorman (H. XIV 349, ap. DA. s. v.), față de numele topic cunoscut din jud. Bacău.

„bolnav de ciumă; aducător de ciumă“ (DA. s. v.), *Degerați* (Mehedinți, Prahova, Craina-Serbia), † *Deochiați*, *Diocheți* (sat, cf. Costăchescu, *Doc. mold.* 171, 328), *Dezrobiți* (Iordan 70, 107), *Gușați* (Dâmbovița). *Intunecăței* (ib. 116), *Invăluitele* (ib.), *Miluiți* (ib. 115), † *Mohoriți* (sat, cf. Costăchescu, *Doc. mold.*, cf. indice). *Opăriți* (Iordan 114), *Osebiți* (ib. 116), *Pitulați* (Râmnicul-Sărat), *Răsfirați* (Teleorman), *Risipiți* (ib. 117), *Sperieți* (Vaslui, Mehedinți), *Spurcați* (ib. 114), *Tupilați* (ib. 117) cf. mai sus *Pitulați*, *Ursați* (ib. 114), *Unguriți* (la Iordan, 174: *Ungureți*), *Uscați* și diminutivul *Ursăței* (ib. 177), *Uscați* (ib. 114, cf. Costăchescu, *Doc. mold.*, Indice) care toate reprezintă supranumele colective – mai ales ironice – ale locuitorilor.

Unele din formațiunile de acest fel sunt create după părerea noastră mai recent, dintr'o foarte obicinuită tendință batjocoritoare la adresa locuitorilor, prin modificarea formei – pluralul pentru singular – a numelui topic respectiv mai vechiu, sau prin aceeași modificare a numelui localității de baștină a locuitorilor, sau chiar și numai a unei părți dintr'inșii, colonizați din altă parte, deci. Intr'adevăr este impresionant de mare în toate regiunile Vechiului Regat numărul toponimicelor de formă pluralică și având alături în toponomastică și nume în forma de singular, pentruca să nu vedem în coexistența lor o explicație psihologică. De fapt, multe din toponimicele cu formă de plural sunt susceptibile de a fi interpretate ca supranume colective de nuanță ironică prin chiar sensul lor originar. Din Iordan n'a înfățișat la un loc toate dubletele formale de acest fel și în consecință nu s'a gândit să stabilească și cauza psihologică a creierii unor asemenea dublete: ironia la adresa locuitorilor. Dsa a fost preocupat înainte de toate de a da toponimicelor noastre explicația strict lingvistică, fără să întindă discuția și asupra aspectului lor stilistic. Mai mult chiar; n'a încercat decât în cazuri izolate să precizeze funcțiunea semantică originală cu care etimonul sau derivatul s'a împus în toponomastică și n'a arătat întotdeauna dacă numele topic pus în discuție este o creație spontană și directă din formele comune ale limbii, sau dacă acest nume

Bălțata din adj. *bălțat*, -ă, acesta considerat ca un calificativ topic (cu ce sens?), despărțindu-se aceste forme, ca funcțiune semantică primitivă, de nt. *Bălțați*, explicat din numele personal *Bălțatu* (cf. *l. cit.* 35). Este evident că toate formele își au originea în antroponomastică: *bălțat*, -ă = „pestriț“, despre o vacă, bou, etc. (cf. DA. s. v.) și, prin extensiune, și despre îmbrăcămintea unei persoane. Dacă în cazul nt. *Pârlita*, *Pârlitul* (ib. 38) ni se arată în mod just originea semantică din calificativul topic cunoscut, despărțindu-se de nt. *Pârliți*, explicat din tot atât de cunoscutul calificativ personal disprețuitor (ib. p. 114), în cazul nt. *Căciulata*—*Căciulatul*—*Căciulați* (p. 175), *Cernata*—*Cernatul*—*Cernați* (ib.); *Cârligata*—*Cârligați* (ib. 176), etc. nu se face o asemenea distincție între sensurile primitive ale formelor. Socotim că dacă în nt. *Căciulați*, *Cârligați*, *Cucuieti* (Bacău, Olt, Teleorman, Ilfov, Tecuci, Putna), etc. nu e sigur că avem de a face cu niște creațiuni ironice de dată mai recentă, după nt. *Căciulata*, *Cârligata*, *Cucuiata*, deși faptul nu ar fi exclus, în forme ca *Ghimpați* (Iordan, 176)¹²¹⁾ *Pârliți* (Buzău), *Surupați* (Gorj, Argeș) e probabil să ne găsim în fața unor astfel de formațiuni dela nt. ca *Pârlita* (Buzău), *Surupatele* (Vâlcea). Regretăm că în condițiunile noastre actuale de lucru nu suntem în măsură să lămurim istoricește prezenta în aceeași regiune a formelor duble, de singular și de plural, a unor astfel de nume de localități.

Mai puțin remarcabil ca număr de exemple este grupul derivatelor cu același sufix dela adjective sau dela substantive. Și acestea indică la origine poziția, aspectul, sau configurația topică a locului numit. Am amintit mai sus *Căciulata*, *Căciulatul* (Iordan, 175) < căciulă (despre un deal, munte, etc., deci derivatul avea sensul de „conic, de forma unei căciuli“). Mai menționăm aci: *Adâncata*, (diminutivul) *Adâncățeaua*, *Adâncatul* (ibid.) < adânc -ă, (cf. sensul în DA. s. v. ad. I 1°; cf. și verbul *adâncea*, ib.); *Fățata* (Năsăud) < față (des-

121) După Iordan numele topic e derivat dela numele de plantă „ghimpe“.

pre o coastă a muntelui, deci în sens de „cu fața spre miazăzi“¹²²⁾, *Pustieta* (Iordan, 141) < pustiu, -ie (?)¹²³⁾.

O categorie aparte, deși sufixul are în esență aceeași funcțiune, formează numele topice provenite dela supranume de persoane, sau dela calificative adjectivale devenite nume date animalelor. *Supranume* sau porecle personale devenite nume topice: *Buzați* (Baia) < buză, resp. buzat, -ă, *Sprincenata* (Iordan, 117) < sprânceană, resp. sprâncenat, -ă. După modelul formelor participiale de conj. IV-a avem: *Cârjiți* (Hunedoara) < cârjă (derivatul avea deci sensul original de „adus de spate, gârbovit, cocoșat“, cf. *Cârliğați*). Din calificative sau nume de animale, avem: *Bălțata* (Argeș, Bacău) < bălțat, -ă (cf. sensul în DA. s. v.), *Belciugata*, *Belciugatele* (Iordan, 175) < belciugat, -ă (despre coarnele animalelor, și prin extensiune despre un animal cu coarnele „încărligate“, cf. DA. s. v.), † *Mânzați* (sat, cf. Costăchescu, *Doc. mold.*, cf. indicele, id., *Doc. Bogdan*, 431) *Păr. Mânzatu-lui* (cf. Răsp. la *Chestionarul IV/173*) < mânzat, -ă, *Vărgata* (Mureș) < vărgat, -ă (cf. *Bălțata*), *Vrâstatul* (munte, cf. Costăchescu, *Doc. mold.* I, p. 511, 512, 514, II 525) < vrâstă „dungă“ (cf. *Vărgata*).

Cum toate, sau aproape toate formele amintite circulă și azi în graiul comun ca adjective (substantivate adesea) cu sensuri precise, interpretarea și explicarea prezenței lor în toponomastică nu întâmpină nici o greutate. Importanța lor chiar este, din această pricină, oarecum limitată pentru noi. Dacă totuși le-am acordat în rândurile de mai sus toată atențiunea, am făcut acest lucru fiindcă ele se găsesc — uneori chiar ca modele imitate — în intimă legătură de structură formală și de semnificație primitivă cu destul de numerosul grup de derivate cu sufixul -at, -ată dela nume de plante, vietăți,

¹²²⁾ Cf. G. Giuglea, *Cheie pentru înțelegerea continuității noastre în Dacia*, în „Geopolitica și Geoistoria“, III—1944, nr. 1, p. 18 și 47.

¹²³⁾ După d. Iordan, forma *Pustieta* este la origine un participiu,

etc., pe care l-am anunțat la începutul acestui articol, derivate cunoscute numai în toponomastică.

* * *

Înainte de toate trebuie să subliniem că derivatele de acest fel, dela nume de plante, insecte, păsări, etc., în majoritatea lor apar sub forma feminină, - a t a.

Nu e probabil că acest fapt se explică numai ca o menținere a formei vechi, impusă de necesitatea acordului în gen, din stadiul în care numele actual servea, iar azi de obicei se subînțelege, ca atribut adjectival pe lângă un apelativ topic, ca de ex. „baltă“, „coastă“, „luncă“, „vale“ etc., în forme ca [**Balta-*]cocolată, [**Coasta-*]păltinată, [**Lunca-*]bumbată, [**Valea-*]brusturată, etc.. din care ar fi rezultat *Brusturata*, *Bumbata*, *Cocolata*, *Păltinata*. Nu tragem la indoială că sufixul - a t, - a t a a avut și și-a menținut pe alocuri vie și în derivate de acest fel funcțiunea adjectivală posesivă, mai ales sub influența formelor participiale atât de numeroase în toponimie¹²⁴). Constatăm totuși că astăzi nu mai sunt cu puțință în graiul comun derivate cu acest sufix dela nume de plante, insecte, păsări, etc., și după câte știm ele nu erau cunoscute nici textelor noastre vechi. Avem dreptul să ne întrebăm, așadar, dacă nu cumva încă înainte de epoca pătrunderii în toponomastică a derivatelor acestora sufixul avea și o altă funcțiune decât cea adjectivală și dacă nu cumva această funcțiune a contribuit și ea la crearea în toponomastică a unui număr sporit de forme în - a t a. Bănuiala noastră în această privință e susținută de împrejurarea că toponomastica românească nu atestă nici măcar un singur nume compus al cărui al doilea element să cuprindă derivatul în - a t (a) dela un nume de plantă, etc., în timp ce găsim la tot pasul asemenea compuse în care al doilea element e un adjectiv s. un adjectiv participial: cf. *Valea-Arsă*, *Lunca-Frumoasă*, *Valea-Lungă*, *Valea-Seacă*, *Fântâna-împușită*, etc.

¹²⁴) O probă despre aceasta sunt, ca forme analogice inverse, însă,

Nu este exclus într'adevăr că în nume topice ca *Cireșata* (masiv deluros, vale și vârf, în Crișcior-Hunedoara) < cireș, în *Cocorata* (baltă în jud. Iași, cf. Iordan, 176) < cocor, în *Lăpușata* (deal și localitate în Vâlcea, cf. ib.) < lăpuș (ca nume românesc de plantă¹²⁵), cf. DA. s. v), în *Colibata* (loc, în Teregova-Severin, cf. Răsp. la Chestionarul IV/70) și poate și în altele avem de a face cu un sufix cu totul deosebit, și adică cu colectival -(e) a t ă (< lat. - e t a, plur. singularului - e t u m), atestat, după cum a arătat G. Pascu (în „Archivum Romanicum“, VI—1922, p. 230) și în toponimicul *Corneata* (sat în Dolj) < lat. c o r n e t a pluralul singularului c o r n e t u m)¹²⁶. Cunoaștem din Munții Apusei două derivate cu sufixul colectiv de forma - e a t ă, *copileată* „mulțime de copii, băieți și fete“ și *domneată* „domnet, colectivitate de domni și doamne“. Sunt aceste două forme niște feminine recente, rezultate din masculinele c o p i l e t, d o m n e t? Credem că nu, ci ilustrează de fapt o rămășiță a pluralului colectiv, în - e t a. Nu uităm, pe de altă parte, că - a t, (rezultat din sufixul participial latin - a t u s, - a t a, - u m și are — cel puțin în forma lui neutră, - a t u m (cf. Meyer-Lübke, *l. cit.* § 488) — și o funcțiune colectivă în limbile romanice¹²⁷) și, rar, și în limba noastră, cf. *alunat* = aluniș (DA. s. v.), arom. *suțată* (< s o ț) = tovărășie. *tșelnăcată*¹²⁸. Numărul remarcabil de derivate dela nume de plante, etc. pe care, în opoziție cu graiul comun,

¹²⁵) D. Iordan explică toponimicul românesc ca un derivat direct din bulg. *lopușu*, probabil fiindcă nu avea cunoștință de existența în românește a apelativului *lăpuș*.

¹²⁶) D. Iordan (*l. cit.* p. 176) nu admite explicația dlui Pascu, ci propune să se pornească dela plur. *corni*, trimitând (p. 264) la alte forme derivate dela plural, ca *Periatul*, *Perieși* (?).

¹²⁷) Cf. G. D. Serra, *Per la storia del cognome italiano. Cognomi Canavesani (Piemonte) di forma collettiva in -aglia, -ata, -ato*, în „Dacoromania“, III—1923, p. 544—549; — id., *Contributo toponomastico alla teoria della continuità nel medioevo delle comunità rurali romane e preromane dell'Italia superiore*, Cluj, 1931, p. 88—89.

¹²⁸) Cf. S. Pușcariu, în „Convorbiri Literare“, XXXV—1901, p. 831—832, Th. Capidan, *Die nominalen Suffixe im Aromunischen*, în „Jahresbericht“, XII—1900, p. 100—101.

le atestă toponomastica noastră se datorește concurenței între cele două sufixe, adjectivalul *-at*, *-ată* și colectivul *de* forma *-eată* > *-ată* (după *b*, *r*, *ș*, etc.), ambele indicând o aglomerare de lucruri sau vietăți.

Iată acum celelalte toponimice în *-ata* pe care le cunoaștem: *Albinata* (izvor în Bacău) < *albină* (după Jordan, 175: „loc cu multe albine“), *Brusturata* (vale în Bacău, ib.), < *brusture*, *Bulbucata* (comună rurală și cătun în Vlașca, cf. *Di ț. Geogr. s. v.*), < *bulbuc* (*de munte*, ~ *de baltă*, ca nume de plantă, cf. DA. s. v.), *Bumbata* (luncă și sat în Fălciu) < *bumb* (ca nume de plantă, cf. DA. s. v.; derivatul avea sensul de „loc pe care cresc mulți *bumbi* (șor)“), Jordan, 175), *Căsata* (baltă în Dolj) < *ca să*; *loc căsat* = loc cu case (ib.), cf. m. - lat. (*terra*) *casata* (id., în „Bulletin Linguistique“ VI-193r, p. 32), *Horoiata Horoieta*, † *Horăiata* (Costăchescu, *Doc. II* 322), † *Huruata* (ibid. II 381), † *Hovrăiata* † *Hovrăiata*, (ibid. II 195, 592, Bogdan, *Doc. Indice*) (părău în Tutova), † *Hovrăleata* (poiană, cf. Costăchescu, *ib.* II 591) < *horoiu* (nume de pasăre, *ciocănit* oarea, cf. DA. s. v.), *Păltinata* (pădure și sat în Bacău, cf. Jordan, 176) < *paltin*, *Păstăiata* („loc cultivat cu plante păstăioase“, în regiunea Năsăudului, cf. Giuglea, *l. cit.* 18 și 53) < *păstaie*.^{128a)}

Mai puține la număr sunt toponimicele care au forma masculină (cf. suf. lat. *-atum*, în funcțiune colectivă, citat mai sus): *Buscatul* (munte în regiunea Năsăudului și în Valea Ierii din Munții Apuseni) < **busc* (în sens de „tufiș mărunț“; derivatul avea sensul de „muntele cu vreascuri, cu tufiș mărunț“, cf. Giuglea, *l. cit.* 18-20)¹²⁹⁾, *Ceratul* (cătun, în Gorj,

^{128 a)} Se știe (cf. Meyer-Lübke, *l. cit.*, § 479) că în limbile romanice se păstrează azi numeroase forme rezultate dela pluralul în *-eta* ital. *acerele*, *castagnoleta*, *faggeta* (alături de *faggeto*), *felceta* (alături de *falceto*); în franceza modernă sunt obicinuite numai forme feminine; vechea franceză cunoștea derivate în *-etum* și în *-eta*, ca și spaniola.

¹²⁹⁾ D. Costăchescu, *Doc. Bogdan*, p. 389, relatează (după *Dict. geogr. al jud. Vaslui*, p. 32) forma *Buscata*, sat, pe care o identifică cu *Bucșata*. Tot d. Costăchescu (*l. cit.* p. 240) atestă un nume de persoană feminin, *Busca*.

cf. Iordan, 175) < cer, *Conduratul* (comună în Prahova) < condur(u)l - Doamnei, ca nume de plantă¹³⁰) cf. DA. s. v.), *Măzarat* (deal în Alba) < mazăre (cf. G. Kisch, l. cit. 107), *Lacul Trestiatul* (pădure în Prahova) < trestie (Iordan, 177).

?. NT. ȘUGAG

Localitatea *Șugag* (jud. Alba), al cărei nucleu administrativ și economic actual (primăria, biserica, școala, câteva „bolte“, moara, etc.) e situat aproximativ în punctul de confluență al Văii Dobrei — *Dobra* e cătunul din nemijlocită apropiere, făcând parte din com. Jina, jud. Sibiu — cu Răul Sebeșului și cuprinde un „hotar“ foarte vast, ce se întinde pe mai mulți zeci de kilometri de-a stânga și de-a dreapta Răului, mai ales în susul acestuia. Intr'adevăr, dacă acest nucleu, „centrul“ localității, nu numără mai mult de 150 de clădiri, ingramădite fără nici o ordine în jurul bisericii și a primăriei, sau înșirate, în lungul drumului care coboară la Căpâlna, hotarul întreg al Șugagului adăpostește în cele peste 500 de gospodării înfloritoare aproape 2500 de suflete¹³¹). Avem de a face deci cu una din numeroasele și caracteristicile așezări primitive împărășiate, de crescători de vite, de păstori, cu gospodării risipite pe povârnișurile sau pe culmile despădurite ale înălțimilor și infiripate în jurul „colibelor“ s. „(h)odăilor“.

Nu cunoaștem date istorice precise în legătură cu vechimea și cu trecutul acestei așezări românești din Carpații meridionali¹³²), cum de altfel ne lipsesc informațiile documen-

¹³⁰) E totuși probabil ca nt. să provină din numele de persoană *Conduratu*, cum ne sugerează d. Iordan însuși.

¹³¹) După *Indicatorul statistic al satelor și unităților administrative din România*, publicat de „Comisia recensământului general al populației“, București, 1932, p. 5.

¹³²) Walter Scheiner (*Die Ortsnamen im mittleren Teile des südlichen Siebenbürgens*, în „Balkan-Archiv“, III-1927, p. 144) în mod cu totul nejustificat identifică *Șugagul* nostru cu *Sugatagton* (nu *Sugatagton*, cum greșit reproduce din Szamota I.-Zolnai Gy., *Magyar Oklevél szótár*, Budapest, 1902-1906, s. v. sugata g), *Sugatagwelg* (a. 1300), *Sugathag* (a. 1481), *Sogathakvelge* (a. 1484), unde avem de a face cu nt. *Șugătag* (ung.

tare sigure și în legătură cu vechimea celorlalte localități vecine¹³³). Acest fapt nu ne împiedecă însă să atribuim Șugagului o remarcabilă vechime. Dimpotrivă, dacă avem în vedere rezultatele cercetărilor etnografice asupra tipurilor de așezări omenеști dela noi, suntem obligați să constatăm că el reprezintă în mod tipic aspectul primitiv de sat românesc, creiat și dezvoltat de populația autohtonă. Până în ziua de astăzi, prin înfățișarea lui actuală Șugagul oglindește lămurit aspectul caracteristic al așezărilor indigene pe care etnografii le socotesc anterioare sec. al XII-lea¹³⁴): gospodării singuratice izolate la mari depărtări una de alta și împrăștiate pe o arie vastă, pe culmi și povârnișuri; gospodării în grupuri mici răsirate și întemeiate pe terenuri mai puțin înclinate și în sfârșit, în porțiunea plană din preajma Răului, gospodării îngrămădite fără

Akna-Sugatag și *Falu* ∞) atestat și în alte izvoare istorice: *Swgathakfalva* (a. 1360, 1469, 1461), *Swgathak* (a. 1472), cf. Csánki D., *Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában*, I, Budapeșt, 1890 p. 452, și N. Drăganu, *România în veacurile IX - XIV pe baza toponomiei și a onomasticeii*, Buc. 1933, p. 378) din Maramureș. O indicație precisă în privința aceasta avea Scheiner chiar în izvorul utilizat de dânsul (*Szamota-Zolnai, l. cit.*) din care a scos citatul, trunchiindu-l: „inter vallem Sugathag et fluvium Thycie“.

¹³³) Este îndoielnică identificarea pe care — cu rezervă, e adevărat — o face Scheiner (*l. cit.* II p. 73) și în privința satului *Căpâlna* (< ung. *kápolna* „capelă“) din vecinătatea Șugagului, cu nt. „Capella (Maria)“ din documentul din 1366 (cf. *Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen*, II, Hermannstadt, 1897, p. 60.). Satul e totuși vechiu, căci apare în documente sub numele de *Kápelna* din a. 1441 și 1503 (cf. Iczkovits Emma, *Az erdélyi Fehér megye a középkorban*, Budapeșt, 1939, p. 76). Sigure sunt însă datele pe care ni le oferă documentele în legătură cu satele situate la ieșirea Răului din munți. *Șibișel* s. *Sibișel* (documentar: *Sub castro (Petri)* din sec. XIV, cf. *Urk.* I 604, *Kyssebes*, ib. I 327, 329, II 592, III 705, Iczkovits. *l. cit.* 75), *Sășciori* (documentar: *Nagfalv, Nagyláhfalv, Nogoláhfolv* etc. din sec. XIV; *ibid*) *Laz* (*Slawendorf* a. 1440—1449, *ibid.*), *Cacov(i)a* (*Kakuwa* a. 1439, *ibid.*) și *Petrești* (*Petresfolva* a. 1311, *Peturfalva* a. 1368, *ib.*). Nu cunoaștem nici o mențiune documentară asupra localității *Jina*. Pentru originea nt documentar *Negfalv* dispărut azi, atragem atențiunea asupra numelui de familie *Neghin*, cunoscut pe valea Răului.

¹³⁴) Cf. Romulus Vuia, *Dovezile etnografice a'e continuității*, în „Tran-

nici un plan și despărțite de uliți întortochiate¹³⁵⁾ care se întâlnesc în „centrul” despre care am vorbit mai sus. Același „centru”, precum și cătunul *Mărtiniia* din josul Raului și aparținător Șugagului, oferă în parte, prin înșirarea caselor în lungul drumului, o imitație a tipului de sate săsești, introdus la noi în sec. al XII–XIII-lea¹³⁶⁾. Și numărul remarcabil actual al gospodăriilor, aproape în întregime de crescători de vite (mai ales oieri), precum și al locuitorilor, în întregime Români și aproape în întregime indigeni¹³⁷⁾, este un indiciu de mare vechime a așezării.

Numele localității *Șugag* a fost explicat din ungureste. W. Scheiner credea că avem de a face cu ung. *sugata g* „angeschwemmes Holz (Schüttinsel)¹³⁸⁾, gândindu-se, evident, la metoda caracteristică, și în zilele noastre, de transport al buștenilor de brad prin plutirea lor pe Râu. Probabil Scheiner n'a avut ocazie să cunoască din vedere aspectul topic al Șugagului. Dacă numele ar fi fost dat după o caracteristică a terenului ar fi de așteptat ca undeva, în lungul hotarului acestei întinse localități străbătute de Raul Sebeșului să se găsească o porțiune potrivită — eventual amenajată chiar de exploatarea pădurilor, din interes practic industrial sau comercial — unde să se fi îngrămădit stocuri remarcabile de bușteni „pluțiți” sau gata de plutit. O asemenea îngrămădire de bușteni din ultima categorie ar fi putut să se găsească, ținând seama de înfățișarea terenului din preajma cursului de apă, numai în punctul numit *Tău* (< rom. *tău* < ung. *tó* „lac”), din susul hotarului. O îngrămădire de bușteni „pluțiți”

¹³⁵⁾ *Ibid.* 22.

¹³⁶⁾ *Ibid.*

¹³⁷⁾ Mișcarea de populație constatată în comuna Șugag, comparând statistica ungurească din 1910 (2210 suflete) cu cea românească din 1930 (2216 suflete) ne arată o remarcabilă tendință emigratorie a indigenilor. După statistica din 1930 (cf. Institutul Central de Statistică, *Recensământul general al României din 29 Decembrie 1930*, I, București, 1930, p. 628), populația flotantă a Șugagului se ridică abia la numărul de 18 suflete, fapt care nu ne miră deloc dacă ținem seama de caracterul local al posibilităților de muncă și de existență.

— transportați* altădată cu plutele — este exclus să fi fost întreprinsă, eventual în scopul fasonării lor, în actualul „centru“ al Șugagului, prea îndepărtat de regiunile de șes și deci de vadul potrivit comercializării lemnului.

Etimologia propusă de Scheiner se lovește și de o serioasă dificultate formală. Admițând că la baza numelui românesc actual ar sta apelativul ung. *sug at ag* — dacă într-adevăr acest cuvânt era cumva curent în graiul Ungurilor așezați în colonii răslețe în unele din regiunile de șes ale Transilvaniei sudice¹³⁹⁾ — ne-am aștepta ca numele unguresc al localității, păstrat prin cancelarie, să aibă forma **Sugatag* (ca și nt. din Maramureș, deci), din care ar fi rezultat în românește numai **Șugătag*. Numele unguresc al satului este însă *Sugág*, și mai nou, reproducând forma românească, mai nouă și ea, cum vom vedea.

O altă explicație, tot din ungurește, mai plauzibilă decât cea de mai sus, dar indoielnică și ea, a dat răposatul G. Kisch¹⁴⁰⁾. Dânsul credea că avem de a face cu un compus ung.: *sug* „flüstern“ + **ag* „Bach“ (cf. și *Sugóviz*, *Sugópatak* < *sug ó* < *sug ni* „a șopti“). Sensul primitiv al compusului ar fi fost, după Kisch, acela de „pârâu¹⁴¹⁾ șoptitor“. Explicarea s'ar potrivi poate, pentru nt. *Pârăul Șugagului*, un afluent al Văii Dobra, având izvoarele și cursul său în hotarul Șugagului, nu însă pentru numirea comunei, deși știm că adeseori numele satelor reprezintă la origine numele unei părți de hotar caracteristice dintr'un punct sau altul de vedere. Forma atributivă (*Pâr. Șugagului*) supt care apare numele micului curs

¹³⁹⁾ De fapt cuvântul unguresc e foarte rar, și numai regional. După Szinnyei I. (*Magyar Tájszótár*, II, Bpest, 1897—1901, col. 433) apelativul e cunoscut numai în regiunea Dunării, în comitatul Hont, din Nord-vestul Ungariei, dar e probabil ca aria lui să se fi întins altădată și în Răsărit, până la izvoarele Tisei.

¹⁴⁰⁾ *Siebenbürgen im Lichte der Sprache*, în „Archiv des Vereines für siebenbürgische Landeskunde“, N. folge, XLV—1929, p. 50.

¹⁴¹⁾ În realitate sensul exact ung. *ág* este „pars, caput fluminis“, și acest sens e secundar, dezvoltat din acela de „ramură (de copac)“, cf. Gom-
Magyar Tájszótár, Magyar Tájszótár, Bpest, 1914, col. 60.

de apă ne obligă însă ca chiar dacă admitem explicația lui Kisch, să considerăm numele pârăului mai nou decât numele comunei.

Spre a admite origine ungurească pentru numele unei localități de importanța Șugagului ar trebui să constatăm în ambianța topică a regiunii și alte nume de aceeași proveniență. O examinare oricât de atentă a toponimiei regiunii ne arată că elementul toponimic unguresc este cu desăvârșire absent. Dacă întâlnim totuși un nt. ca *Tău*, acesta e dat recent de Românii care au în graiul lor apelativul de origine ungurească.

Nu avem indicii de nici un fel, nici istorice și nici de altă natură, despre o eventuală infiltrare pe valea Răului a unor elemente etnice ungurești¹⁴²⁾ care ar fi putut lăsa urme în toponimie¹⁴³⁾. Șugagul a fost și este încă până în ziua de azi o așezare exclusivă de crescători de vite, de oi, iar localnicii exercită această indeletnicire în forme tradiționale și în condițiuni topice și economice neobicinuite la crescătorii de vite unguri și desigur neajutate de aceștia. Nu poate fi vorba deci de o origine ungurească a nt. *Șugag*.

În mare număr, numele așezărilor omenești din regiune și mai ales a părților de hotar provin dela nume de persoană, (nume de botez, sau supranume), numele vechilor lor stăpâni: *Jina* (?), *Căt.* și *V. Dobrei* s. *Dobra*, *Căt.* și *V. Mărtinei* s. *Mărtinia*, apoi (*D.*) *Comanu(lui)*, (*D.*) *Gotu(lui)*, (*D.*) *Țețul*, (*Vrf.*) *Ivanișul*, (*D.*) *Căptan*, (*M.*) *Bătrâna*, (*Plaiul*) *Creța*, (*M.*) *Cindreiu*, (*M.*) *Goața*, (*M.*) *Hanășu*, (*Vrf.*) *Curota*, *V. Bârsanii*, (*D.*) *Mușătoaia*, (*D.*) și *V. Dușilei* s. *Dușila*, *D. Tonii*, etc., etc. Această constatare ne îndeamnă să atribuim și nt. *Șugag* o origine identică.

¹⁴²⁾ Faptul că un document din 1447 arată că localitatea vecină, Căpâlna, a ajuns în stăpânirea unei familii ungurești (?) Geréb din Vingard (cf. Iczkovits, *l. cit.* 76) nu poate fi un indiciu că acolo au existat cândva, sau au fost colonizați după această dată, Unguri. Numele oficial, ung. *Kápolna* (în document sub forma lat.—ung. *Kapelna*) este probabil traducerea unui nume topic românesc corespunzător.

¹⁴³⁾ Nt. *Sebeș* (< ung. *sebes* „repede“) dat de oficialitate orașului *Sebeș* (-Alba) și apoi, prin extensiune și *Răului*, nu desminte afirmația noastră, din motive pe care le expunem în altă parte a acestui volum.

Forma populară — și desigur și cea mai veche — a numelui, *Șugav* s. și *Șugau* se pare că mijlocește lămurirea originii sale etimologice. Această formă, atestată alături de *Șugag* (transcris cu ortografia germană *Schugag*), e redată în unele hărți vechi ale regiunii, *Sugania*, greșit, firește, în loc de *Sugavia* (= Șugavia)¹⁴⁴).

Numele topic reprezintă după părerea noastră un (supra) nume personal, injurios la origine, datând din epoca de simbioză slavo-română în această regiune, slav. *š u g a v ū*, derivat din slav. *š u g a* „raie“, cu sufixul adjectival *-a v ū* (cf. bulg. srb. *šuga*, srb. *šoga*, și derivatul bulg. *šugavŭ*, srb. *šugav* „răios“). În limbile sud-slave cuvântul se bucură de mare circulație, alături de bulg. *krasta*, srb. *kràsta* (dial. *hràsta*)¹⁴⁵) și de o bogată familie de derivate¹⁴⁶), ceea ce e o dovadă despre vechimea lui, chiar dacă în textele scrise e înregistrat abia din sec. al XVIII-lea¹⁴⁷). De origine turcească în limbile slave¹⁴⁸), cuvântul ar putea fi acolo mai vechiu decât sec. al XIV-lea chiar, iar în graiul foștilor Slavi dela noi ar fi putut pătrunde ca împrumut peceneg sau cuman¹⁴⁹).

Forma mai nouă, oficială, *Șugag* — cu derivatul *Șugă-jan* „om din Șugag“ — se explică printr'un schimb obicinuit de sufix, *-av*, *-ag*, sau printr'o substituție a lui *-v* prin *-g*, cum avem în cazul unor dublete ca nt. *Vârciorova*, alături de *Vârciorogul*¹⁵⁰), nt. *Șovârlov* alături de *Șovârlichiu*¹⁵¹), nt.

¹⁴⁴) Greșala (de tipar ?) ar putea fi a lui Scheiner (*l. cit.* III p. 144), dela care luăm indicația.

¹⁴⁵) Cf. E. Berneker, *Slav. Etym. Wb.*, 575. Alte derivate cu același sufix, la A. Leskien, *Grammatik der serbo-kroatischen Sprache* Heidelberg, 1914, § 527/a.

¹⁴⁶) Unul din aceste derivate se întâlnește în toponimia sârbească. *Sigavica*, numele unui braț al Dunării, la Baja.

¹⁴⁷) Cf. Fr. Miklosich, *Lex. paleosl. -graeco-lat., s. v.*

¹⁴⁸) Idem, *Etym. Wörterbuch*, s. v.

¹⁴⁹) Asupra contactului Pecenegilor și Cumanilor cu populațiile din Carpații sudici, avem indicații suficiente și o bogată bibliografie la N. Drăganu, *Români în sec. IX—XIV*, cf. Indicele, p. 681 și 682.

¹⁵⁰) Cf. V. Bogrea, în „Dacoromania“ I 217, N. Drăganu, *l. cit.*, p. 253—254.

¹⁵¹) V. Bogrea (*l. cit.*) mai amintește, pentru ilustrarea aceluiaș

Topologul (< **Topolovul* < bulg. *topolovŭ*, srb. *topolov* < psl. *topolŭ* „plop“) ¹⁵²⁾ alături de nt. *Topoloveni*, *Topoloveanca*, etc.

Nici din punct de vedere al înțelesului primitiv din care s'a dezvoltat numele de persoană, devenit nume topic, *Șugav*, nu avem de a face cu ceva neobicinuit în onomastică. În afară de numele personale bulg. *Krastjo*, *Krasta*, *Krastana* ¹⁵³⁾, srb. *Krastić*, etc., rezultate din apelativul *k r a s t a* și răspândite și în toponimia sud-slavă, menționăm ca sinonime toponomastice dela noi nt. *Râiosul*, *Râioasa*, *Râioși* ¹⁵⁴⁾, ca să nu mai amintim alte forme născute dela apelative cu sens apropiat.

ȘT. PAȘCA

bonov. D. Șandru (in „Bull. linguistique“ VI—1938, p. 187) atestă din Năsăud și *pleșuv* alături de *pleșug* și *păstrav* alături de *păstrag*. Ultima formă se explică prin apropierea cuvântului românesc de sinonimul său ung. *pisztrang*.

¹⁵²⁾ I. Iordan, *Rumänische Toponomastik* I, p. 187—188 și N. Drăganu, *l. cit.* 557. Pentru G. Weigand (*Ursprung der südkarpathischen Flussnamen in Rumänien*, in „Jahresbericht“, XXVI—XXIX, p. 77), *Topolog* < *topol* + *og*.

¹⁵³⁾ Cf. G. Weigand, *Die bulgarischen Rufnamen, ihre Herkunft Kürzungen und Neubildungen*, in „Jahresbericht“, XXVI—XXIX p. 158.

¹⁵⁴⁾ Cf. I. Iordan, *l. cit.* p. 114. — Dl Giuglea îmi atrage atențiunea că aceste nume pot indica la origine păduri de brazi mâncați de insecte și că un nt. *Râioasa*, dat unei bălți, ar proveni dela „râia“ sau „cămașa broeștei“ care se găsește de suprafața bălților.